ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 8. ΤΗΛ. 30:461 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1938

ΕΦΗΜΕΡΑ

ΤΟ ΑΓΚΩΣΤΟ

Κανεὶς δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὸ περιβάλλον του καὶ τὴν ἐποχή του. Ὁ μοναχικὸς ἄνθρωπος, ὁ τέλεια ἀνεξάρτητος ἀπὸ κάθε ἐπίδραση, δὲν ὑπάρχει καὶ μπορεῖ νὰ μὴν ὑπῆρξε ποτέ. Ὅ,τι εἴμαστε ἢ θὰ γίνουμε, εἶναι ἕνα συναρμολόγημα ἀπὸ γεγονότα ποὺ μᾶς ἔτυχαν κι' ἀπὸ ἀντιδράσεις ποὺ μᾶς ἐπεβλήθηκαν ἀπ' αὐτά.

Πάρετε τὸ εἰκοσιτετράωρο κάθε ἀνθρώπου, ἀκόμα καὶ τοῦ πιὸ φτωχοῦ σὲ δράση ἢ καὶ τοῦ πιὸ ἀσήμαντου ψυχικά: σὲ μιὰ μόνη μέρα πόσες διαφορετικὲς καταστάσεις καὶ πόσες ἀντίθετες ἐκδηλώσεις. Δὲν πρόκειται μονάχα γιὰ τοὺς δυὸ πόλους τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τὴ χαρὰ καὶ τὸν πόνο, μὰ γιὰ τὴν ποικιλία τῶν μορφῶν τοῦ ἴδιου αἰσθήματος. Ἡ καλωσύνη ποὺ γεννήθηκε καὶ λουλούδισε μέσα μας τὸ πρωΐ στ' ἀντίκρυσμα μιᾶς δυστυχίας, γίνεται σὲ λίγες ὧρες κακία, στὴν ἐπαφὴ μιᾶς παρόμοιας μὲ τὴν πρώτη δυστυχίας. Ὁ θαυμασμός μας πάλι δὲν ἀργεῖ νὰ μετατραπεῖ σὲ φθόνο, ἡ ταπεινοφροσύνη μας σ' ἔπαρση, ὁ ἀλτρουϊσμός μας σ' ἐγωϊσμό. Ἕνας διπλὸς ἄνθρωπος ὑπάρχει μέσα στὸν καθένα μας, ποὺ, καθένας ξεχωριστά, κυριαρχεῖ καὶ σφραγίζει τὶς ὧρες μας καὶ τὶς στιγμές μας. Τὸ πρῶτο σκαλοπάτι γιὰ κάθε ἀνάταση εἶναι νὰ ξεκολλήσει κανεὶς ἀπὸ τὴ λάσπη. Ἀκολουθᾶ ἔπειτα ἡ μέθη κι' ἡ ὀμορφιὰ τ' ἀνεβάσματος. Τὸ ξεπέρασμα τοῦ ἴδιου μας ἐαυτοῦ. Κι' ἔπειτα, μοιραῖα κι' ἀναπότρεπτα, σὰ φτάσουμε στὰ ὕψη ποὺ προκαλοῦν τὸν ἴλιγγο, τὰ χέρια μας γίνουνται λιγώτερο σταθερά, τὰ βήματά μας ἀβέβαια, ὥσπου ἔρχεται ἡ ὥρα ποὺ ὁ ἑαυτός μας μᾶς ἐγκαταλείπει καὶ κατρακυλοῦμε, δίχως ἀντίσταση, στὰ βάθη ἀπ' ὅπου ξεκινήσαμε, γιὰ νὰ ὀνειρευτοῦμε καὶ νὰ ἑτοιμάσουμε ἀπὸ ἐκεῖ ἕνα καινούργιο πάλι ἀνέβασμα.

Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἕνας κόσμος. Τὴν ὥρα ποὺ νομίζουμε πὼς ἀρχίζουμε νὰ ξεδιαλύνουμε τὸ μυστήριο τῆς ὕπαρξης ὁποιουδήποτε, εἴτε εἶναι ἡ γυναῖκα ποὺ ἀγαποῦμε, εἴτε εἶναι ὁ φίλος μας, ἕνα ἀσήμαντο γεγονός, μιὰ πράξη του, ἕνας λόγος του, ἔρχεται νὰ διαψεύσει ὅλα τὰ συμπεράσματά μας καὶ νὰ γκρεμίσει τὸ ψυχικὸ ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, ποὺ μὲ τόσες προσπάθειες ὀρθώσαμε ὑπομονετικά, σὰν προσφορὰ καὶ σὰν καταφύγιο, μέσα στὸν ἀδιάφορο κι' ἄξενο ὠκεανὸ τῆς ὁλόγυρά μας ζωῆς. Καὶ τότε ἀπελπιζόμαστε πὼς μᾶς δόθηκε νὰ γνωρίσουμε ποτέ, ἕνα καὶ μόνο συνάνθρωπό μας, εἴτε μᾶς δένει μ' αὐτὸν ὁ ἔρωτας, εἴτε ἡ ψυχή μας, εἴτε τὸ πνεῦμα μας.

Μὰ μήπως ξέρουμε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας; Αὐτὸς κι' ὅν στέκεται τὸ μέγα ἄγνωστο γιὰ μᾶς. Γιατὶ πῶς τότε κάναμε ὡρισμένες πράξεις, κάποιες ἀκατανόητες χειρονομίες, μερικὲς ἀκαρτέρευτες ἐκρήξεις, ποὺ δὲ ζητοῦμε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ τὶς λησμονήσουμε καὶ νὰ σβύσουμε τὸ κάθε ἴχνος τους ἀπὸ τὴν ἀνάμνησή μας; Ἀγωνιοῦμε σὲ κάθε θύμησή τους, κάθως πληγώνουν ὅ,τι καλύτερο ὑπάρχει μέσα μας. Κι' ὅμως αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ πράξεις μας, οἱ τέτοιες χειρονομίες κι' ἐκρήξεις μας μπορεῖ ν' ἀποτελοῦν τὸν πιὸ ἀληθινὸ ἑαυτό μας — ὅσο κι' ἂν εἶναι δύσκολο στὸν καθένα μας νὰ τὸ παραδεχτεῖ αὐτό. Ὁ πρωτογονισμός τους φανερώνει πὼς ἔρχουνται ἀπὸ πολὺ μακρυά. Ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, Ἀπὸ τὴν ἀπώτατη ἐκείνη φλέβα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ποὺ μιὰ σταγόνα της εἴμαστε κι' ἐμεῖς.

Μὰ σιμὰ σ' αὐτὸν τὸν «τυφλὸ» ἑαυτό μας, ποὺ οἱ δυνάμεις ποὺ τὸν κινοῦν βρίσκουνται ἔξω ἀπὸ κάθε ἐπίδρασή μας, ὑπάρχει κι' ἕνας ἄλλος: αὐτὸς ποὺ καταχτήσαμε. Ἐὰν δὲν ἔχει σχεδὸν παρελθόν, ὅμως τὸ αὔριο τοῦ ἀνήκει. Τὴν ἀξία του καὶ τὸ ἔργο του τὰ καθορίζουν οἱ ἀποστάσεις ποὺ χωρίζουν τὴ σπη-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

ΤΟ ΞΕΝΟ Δ.ΗΓΗΜΑ

ΣΚΕΛΕΤΟΣ

ΤΗΣ ΑΛΙΞ ΝΤΥ ΠΟΥ

[Με χαρὰ δημοσιεύουμε τὸ ἀνέκδοτο διήγημα τῆς Ἀμερικανίδας μυθιστοριογράφου Ἀλιξ ντυ Πού, ποὺ εὐγενικὰ παραχώρησε στὸ περιοδικό μας, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Λοΰϊ Δάνο καὶ μὲ σχέδια τοῦ κ. Ἀλέξη Σολομοῦ].

Τὸ Μπάννερτον εἶναι μιὰ ἀπὸ κεῖνες τὶς νυσταλέες πόλεις τῆς Ἰντιάνας ὅπου γενιὰ μὲ τὴν γενιὰ ὁ κάθε κάτοικος ξέρει ὅλους τοὺς ἄλλους, κι' ὅπου τὸ ταχτικὸ ἐκκλησίασμα κι' οἱ ντυμενιὲς κουρτίνες στὰ παράθυρα εἶναι τὰ σημάδια ποὺ ξεχωρίζουν τὴν ἀριστοκρατία. Μιὰ ἀπὸ κεῖνες τὶς μικρὲς ἠθικοκρατούμενες πόλεις ὅπου δυὸ μουρμουρητὰ σμίγουν γιὰ νὰ γεννήσουν ἕνα σκάνταλο καὶ προγονικοὶ σκελετοὶ σφιχταμπαρώνονται στὰ ντουλάπια γιὰ νὰ βαστάξουν στὴ ζωὴ ἀρετὲς ἀπὸ πολὺ καιρὸ πεθαμένες ἢ περιγέλαστες ὁπουδήποτε ἀλλοῦ. Τὸν σκελετὸ ποὺ γλύστρησε στὴν δικήνα μας τὴν οἰκογένεια τὸν ἔφερε ἡ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ μου....

Ὁ Φίλιπ κι' ἐγὼ εἴμαστε ἀδέλφια δίδυμα. Ἡ μητέρα μας πέθανε ὅταν μᾶς γέννησε καὶ μᾶς ἀνάθρεψε ἡ Ἐλίζα ἡ ἀπάντρευτη ἀδελφή της. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς δικηγόρους τοῦ Μπάννερτον ὁ πατέρας μας εἶχε τὶς περισσότερες ἐπιτυχίες. Ὅταν πέθανε ἄφισε πίσω του ἀρκετὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἐξακολουθήσουμε τὴν ἴδια μὲ πρὶν ζωή. Ζούσαμε σ' ἕνα μεγάλο ἄσπρο σπίτι στὸν πιὸ φαρδὺ καὶ σκιερὸ δρόμο τῆς πόλης. Δίπλα μας ἔμεναν οἱ Χαίηνς. Ὁ Ἄμπνερ Χαίηνς, ὁ φαρμακοποιός, εἶχε μιὰ μικρὴ συμπαθητικὴ κοιλίτσα καὶ μιὰ καλοδιάθετη ἠρεμία ποὺ τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ταράξει. Ἡ γυναῖκα του ἦταν μιὰ λιγνὴ καὶ δεσποτικὴ ὕπαρξη, ποὺ ἡ κυριαρχική της ἱκανότητα ξεσποῦσε μὲ τὸ νὰ κρατεῖ ἕνα ἄψογο νοικοκυριό, νὰ στρώνει πλουσιοπάροχα τραπέζια καὶ νὰ εἶναι δραστηριώτατο μέλος τῆς «Φιλανθρωπικῆς Ἑταιρείας Κυριῶν» καὶ τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ καὶ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου». Εἶχαν ἕνα μόνο παιδί, – ἕνα κορίτσι στὰ χρόνια μου, ποὺ τὸ λέγαν Στέλλα.

Ἡ Στέλλα ἦταν μιὰ κοπέλλα μὲ μακρυὰ πόδια, ἴσια καστανὰ μαλλιὰ καὶ σκουρόγκριζα μάτια. Ἐὰν ἦταν καὶ λιγάκι πιὸ πεταχτὴ θὰ τὴν ἔλεγε κανεὶς ὄμορφη καὶ πικάντικη, ἐνῶ τώρα ἔκανε ἁπλῶς τὴν ἐντύπωση μιᾶς νόστιμης καὶ σεμνῆς κόρης. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ διαβολικὴ δόση μέσα στὴν Στέλλα. Τιμοῦσε τὸν πατέρα της καὶ τὴν μητέρα της, ὑπάκουε τοὺς δασκάλους της καὶ χαιρόταν ὡς κι' αὐτὸ τὸ «Κυριακάτικο Κατηχητικὸ Μάθημα», μ' ἄλλα λόγια ἦταν ἕνα κορίτσι ποοορισμένο νὰ γίνει μιὰ πιστὴ σύζυγος καὶ εὐσυνείδητη μητέρα, κι' ἀκόμα προορισμένο ν' ἀρχίσει πολὺ γρήγορα τὸν προορισμό του. Ἦταν κάπως ὑπερβολικὰ σοβαρὴ γιὰ νάναι δημοφιλής, ὅμως ὅλοι τὴν ἄρεσαν ἐγτὸς ἀπ' τὴν Κα Στόρεῦ, τὴν διευθύντρια τοῦ ταχυδρομείου, ποὺ ἡ ματιά της ἦταν πολὺ γρήγορη κι' ἡ γλῶσσα της πολὺ ἀκονισμένη γιὰ νὰ συμπαθᾶ ἢ νὰ συμπαθιέται ἀπ' ὁποιονδήποτε. Ἡ Κασάντρα δὲν θάπιανε χαρτωσιὰ μπροστὰ στὴν Κα Στόρεῦ. Προφήτευε ντροπὲς καὶ καταστροφὲς μὲ ἐνθουσιασμὸ ἀκούραστο καὶ ἀκρίβεια περισσότερο ἀλάθευτη ἀπ' ὅτι μερικοὶ ἀπὸ μᾶς ἤθελαν νὰ παραδεχτοῦν. Γιατὶ τὸ νὰ παραδεχόταν κανεὶς ὅτι ἡ Κα Στόρεῦ εἶχε δίκηο θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἐξομολόγηση, καὶ ἡ ἐξομολόγηση δὲν εἶναι καλὴ γιὰ τὴν ψυχή, προπάντων ὅταν ψυχὴ καὶ ὑπόληψη εἶναι λέξεις συνώνυμες. Καὶ στὸ Μπάννερτον εἶναι συνώνυμες.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὴν Στέλλα ἔλειπε ἡ πονηρία δὲν σταμάτησε καθόλου τὴ γλῶσσα τῆς Κας Στόρεῦ. Ὅταν τὸ ὄνομά της ἀναφερόταν πλατάγιζε τὴν γλῶσσα της κι' ἔλεγε ὅτι τότε ἴσα-ἴσα θὰ χορέψει ὁ διάολος ὅταν κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ σιγανὰ ποτάμια ξεγειλίσει καὶ ἐπαναστατήσει. Κι' αὐτό, ἔτσι ἢ ἀλλιώς, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γίνει μιὰ μέρα.

Στὸ μεταξὺ παίζαμε μὲ τὴν Στέλλα τὶς κοῦκλες κι' ἐγὼ παράσταινα τὸν πατέρα τῶν κουκλῶνε, μάλωνα τὸν Φίλιπ ὅταν τὴν πείραζε, τῆς ἔλεγα ἀπὸ ποῦ ἔρχονται οἱ μπεμπέδες καὶ τῆς

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 4]

ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 7

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΙΧ

"ΝΑΠΟΛΕΩΝ - ΓΚΡΟΥΣΥ,,

*

ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

"ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ,,

*

ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 9

ΤΑΚΗ ΜΟΥΖΕΝΙΔΗ

"Κ. ΣΤΑΝΙΣΛΑΒΣΚΙ,,

ΠΩΛ ΑΖΑΡ

ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΚΟΜΑ ΕΥΡΩΠΗ;

Ὑπάρχει ἀκόμα Εὐρώπη; Αὐτὸ τὸ ρώτημα κάνει κανεὶς μὲ κάποια μελαγχολία ποὺ ὅλο καὶ περισσότερο μεγαλώνει, ὅταν τελειώσει τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου τοῦ Ζώρζ Βέϊλ «Ἡ Εὐρώπη τοῦ δέκατου ἕνατου αἰῶνα καὶ ἡ Ἰδέα τῆς ἐθνικότητας» (ἐκδότης ὁ Ἄλμπέν Μισέλ): ὄμορφο βιβλίο ἱστορικοῦ, σοφό, πυκνὸ σὲ νοήματα, διορατικὸ κι' ἀντικειμενικό. Γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ζημίες τῆς Εὐρώπης, γιὰ τὰ φθαρμένα της σύνορα καὶ γιὰ τὰ συγχυσμένα βήματά της, γιὰ τοὺς συναγωνισμοὺς ποὺ τῆς ἀποξαν τὸ παλιό της ἐμπόριο, γιὰ τὰ κακὰ φροῦτα ποὺ συγκομίζει καὶ γιὰ τὰ κακὰ παραδείγματα ποὺ ἔχει δώσει, γιὰ ὅλ' αὐτὰ ὁ συγγραφέας δὲν ἀσχολεῖται· ὁ σκοπός του δὲν ἦταν αὐτός. Θέλησε μονάχα νὰ σκύψει σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς ἀσκήσεές της· ἔδειξε τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν ἐξέλιξη αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ράτσας, ποὺ δὲν εὐχαριστιέται σήμερα νὰ εἶναι μιὰ θεωρητική, μπαίνει στὴν περιοχὴ τοῦ πραγματικοῦ καὶ στὸ πνεῦμα τῆς συνεννόησης καὶ τῆς ὁμόνοιας μὲ τὴ βεβαιότητα μιᾶς ἔμφυτης ὑπεροχῆς ποὺ ἄλλοι πρέπει νὰ ἐπιβάλλουν καὶ ἄλλοι ὀφείλουν νὰ ὑπομένουν ἀσυζήτητα. Καὶ αὐτὴ ἡ διάγνωση ἔρχεται νὰ προστεθεῖ σὲ τόσες ἄλλες ποὺ στὴν ἀρχὴ φάνηκαν παράδοξες καὶ ποὺ τώρα καταντοῦν πολὺ συνηθισμένες: Ὑπάρχει ἀκόμα Εὐρώπη;

Ἡ ἐρώτηση μὲ συντσράσσει καὶ μὲ βαραίνει, ὅπως συμβαίνει μ' αὐτοὺς ποὺ νίκησαν σ' ἄλλες ἠπείρους: ἡ πατρίδα τους, πρῶτα πρῶτα, κι' ὕστερα ἡ Εὐρώπη, τοὺς εἶναι πολὺ πιὸ ἀγαπητὲς ἀπὸ ἄλλοτε, καὶ τοὺς φαίνονται νἄχουν μιὰ γλυκύτητα καὶ μιὰ μεγάλην ἀξία, ποὺ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὶς καταστρέψει. Συχνά, στὴ Νέα Ὑόρκη, στὸ Σικάγο, στὸ Ρίο Ἰανέϊρο, στὸ Μπουένος Ἄϋρες, στὸ Σαντιάγο τῆς Χιλῆς, ὅταν συναντιώντουσαν Εὐρωπαῖοι ἔνοιωθαν τὸ αἴσθημα μιᾶς ἀδελφότητας ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ τὴν ἐξηγήσει κανείς. Μὰ ἦταν μιὰ ἀδελφότητα πολὺ δυνατή, ποὺ τοὺς βεβαίωνε πὼς στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Ρώμη, στὸ Βερολῖνο καὶ στὴ Μαδρίτη, στὸ Λονδῖνο καὶ στὸ Παρίσι, στὴ Λισσαβῶνα καὶ στὸ Ἀμστερνταμ, ἐξακολουθοῦσαν νἄχουν μιὰ κοινὴ ἀρετή, ἕνα κοινὸ ἰδανικό. Τώρα ὅμως ἀρχίζουν νὰ ἀμφιβάλλουν: ὑπάρχει ἀκόμα Εὐρώπη;

Τὸ κυριώτερο εἶναι νὰ μάθουμε ποιὰ εἶναι ἡ ὑπόσταση τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν οὐσία της· καὶ ζητῶντας νὰ τὶς ἐξηγήσω, νοιώθω τὸν ἑαυτό μου λιγώτερο ταραγμένο: Ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει ἡ Εὐρώπη ὅπως εἶναι σήμερα, τὰ ἔθνη ποὺ τὴν ἀποτελοῦν σταματήσανε ποτὲ νὰ πολεμιοῦνται, ἔτσι ὅπως καὶ σήμερα; Αὐτὸ εἶναι τόσο ἀληθινό, ὥστε ἐξετάζοντας σήμερα τὴν ἱστορία της, δὲν θὰ βροῦμε παρὰ μιὰ σειρὰ πολέμων, ποὺ τοὺς σταματοῦσαν μονάχα ἐφήμερες συμβάσεις. Στὸ παρελθὸν καὶ στὶς στιγμὲς τῆς πιὸ μενάλης της δύναμης, ὑπῆρξε στὴν Εὐρώπη, μιὰ εἰδυλλιακὴ ἕνωση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδιᾶς; Τίποτα περισσότερο· κανένα σχῖσμα δὲν ἤτανε πιὸ σοβαρὸ ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση· κι' ἐν τούτοις, ὑπομεινε τ' ἀποτελέσματά της, χωρὶς νὰ σβύσει. Νὰ ποῦμε πὼς γνώσισε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν κίνδυνο τῆς αὐτοκρατορικῆς δυναστείας; Ὄχι, βέβαια· τοὺς σημερινοὺς κινδύνους τοὺς ἀντιμετωπίσαμε καὶ ἄλλοτε. Εἶναι παλιοί μας ἐχθροὶ μὲ νέα ὀνόματα. Οἱ ὑποκρισίες, οἱ συμβάσεις, οἱ πόλεμοι ποὺ δὲν εἶναι πιὰ πόλεμοι, ὅλα αὐτὰ εἶναι μιὰ παλιὰ ἱστορία: eadem sunt omnia semper.

Ἡ οὐσία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, κι' ἡ ἀδυναμία του κι' ἡ δύναμή του, εἶναι μιὰ ζύμωση ἀναζήτησης κι' ἀνησυχίας· εἶναι μιὰ θέληση πάντοτε πληγωμένη καὶ ποτὲ ἐξουθενωμένη, ποὺ δὲν εὐχαριστεῖται οὔτε ἀπὸ τὸ παρελθόν, οὔτε ἀπὸ τὸ παρόν, παρὰ μόνο ὅταν ἀναπνέει ἀπὸ καινούργιες μορφὲς ζωῆς. Δὲν ἀφίνεται νὰ βαυκαλίζεται ἀπὸ μιὰ νιρβάνα ποὺ θὰ κοιμίσει τὶς ἀγωνίες της· δὲν

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ Κ' ΟΙ ΛΑΟΙ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

«ΟΙ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΜΑΛΒΕΡΝΗΣ»

Σώ, Πρίολεϊ, Μανρόου, Μπρίντι, Ντάνζαυ, είναι ίσως οἱ πέντε καλλίτεροι θεατρικοὶ συγγραφεῖς τῆς σύγχρονης Ἀγγλίας. Κι' οἱ πέντε ἀνέβασαν ἀπόνα πρωτότυπο ἔργο τους στὶς γιορτὲς τῆς Μαλβέρνης. Ἡ «Γενεὰ» ἐπισκίασε τορμερὰ τ' ἄλλα τέσσερα ἀλλὰ κι' αὐτὰ δὲν περάσαν ἀπαρατήρητα. Τὸ «Μουσικὴ τὴν νύχτα» τοῦ Πρίολεϊ εἶναι ἕνα ἔργο φανταστικὸ κι' ἀπίθανο. Ὅταν ἀνοίγει ἡ αὐλαία στὴ σκηνὴ βρίσκονται μερικοὶ ἄνθρωποι ποὺ τελειώνουν τὸ δεῖπνο τους ἐνῶ παίζει ἡ μουσική. Ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴ μουσική, ἀρχίζουν τὶς «ἐξομολογήσεις». Κάποιος νεαρὸς λέει ὅτι εἶναι γοητευμένος μὲ τὴ βασίλισσα Νεφερτίτι καὶ...τσοῦπ! νάσου κ' ἐμφανίζεται αὐτὴ ἡ Αἰγυπτιακὴ μεγαλειότης. Τὰ νὰ σ' ἀρέσουν ἢ ὄχι τέτοια ἔργα, εἶναι ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας. Πάντως ἡ γενικὴ ἐντύπωση εἶναι ὅτι ὁ Πρίολεϊ αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπέτυχε. Ἴσως γιατὶ ἡ προσπάθειά του ἦταν ἀσυμβίβαστη καὶ μὲ τὴν δική του...ἰδιοσυγκρασία!

«Ἡ στέψις στὸ σπιτικὸ τῆς Κας Μπήμς» τοῦ κ. Μανρόου εἶναι μιὰ κωμωδία πεταχτή, σχεδὸν φάρσα, γεμάτη κέφι καὶ μπρίο. Τὸ μόνο ἐλάττωμα ποὺ τῆς βρῆκαν οἱ κριτικοὶ εἶναι ὅτι τραβᾶ πολὺ σὲ μάκρος. Ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ τὸ ἔχουν ὅλα τὰ ἔργα τοῦ κ. Μανρόου.

Ὁ λόρδος Ντάνζαυν χρειάστηκε νὰ κάνει 26 χρόνια ὑπομονὴ γιὰ νὰ δεῖ τὸ δρᾶμα του «Ἀλέξανδρος καὶ παίζεται. Κι' ἡτον πολὺ φυσικὸ αὐτὸ ἀφοῦ, ὅπως εἶπε ἕνας κριτικός, τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶναι κατάλληλο γιὰ κανένα θέατρο χτισμένο ἀπὸ τοῦβλα καὶ λάσπη. Κάνει μόνο γιὰ τὸ θέατρο τῆς φαντασίας». Ὁ διάλογός του εἶναι φοβερὰ ἁπλός, τὰ πρόσωπα ὑπερβολικὰ ...ἱστορικά, εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ πολλὲς ὡραῖες κουβέντες καὶ δὲν ἔχει καθόλου δράση. Εἶναι ὑπέροχο ὅταν τὸ διαβάζει κανεὶς κ' ἐπιφαρὸ ὅταν τὸ βλέπει.

Σχετικὰ ἀποτυχία εἶχε καὶ τὸ «Τελευταῖο βῆμα» τοῦ κ. Μπρίντι. Ἀλλὰ εἶναι πιθανὸ νὰ κάνει ἕνας φύσει κακὸς ἄνθρωπος, ἐὰν βεβαιωθεῖ ὅτι τὴν ἄλλη μέρα θὰ ἐπέλθει ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου;». Θὰ περήμενε κανεὶς ὅτι ἕνας συγγραφέας σὰν τὸν Μπρίντι θὰ εἶχε νὰ πεῖ πολλὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα ἀπαντώντας σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, κι' ὅμως ὁ ἥρωας τοῦ Μπρίντι κάθεται καὶ παίζει ...πόκερ ὅσπου νὰλθει ἡ συντέλεια! Γιὰ τὸν συγγραφέα αὐτόν, κάποιος κριτικὸς εἶπε : «Κάθε του ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰ κομμάτια καὶ τὸ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἕνα μικρὸ ἀριστούργημα. Γενικὰ ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀποκαρδιωτικό. Δίνει τὶς πιὸ πλούσιες ἐλπίδες στὴν πρώτη πράξη, κι' ὕστερα, στὴν δεύτερη πράξη, ἀρχίζει μὲ μιὰν ἄλλη ...πρώτη πράξη». Μὲ τὸ «Τελευταῖο βῆμα» ὁ κ. Μπρίντι δὲν ἄλλαξε τὸν ἑαυτό του.

Στὶς γιορτὲς τῆς Μαλβέρνης παίχτηκε μ' ἐπιτυχία κι' ἕνα παλιὸ ἔργο τοῦ Σώ, ἡ «Ἁγία Ἰωάννα» (Νὶ' Ἄρκ). Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔδωσε στοὺς κριτικοὺς τὴν εὐκαιρία νὰ κάνουν μιὰ ἀνοιχτὴ ἀνάμεσα στὸν «παλιὸ» καὶ στὸν «καινούργιο» Σώ. Καὶ δὲν βγῆκε κανεὶς ἀπὸ τοὺς δυὸ χαμένος.

Γιὰ τὴ «Γενεὰ» τοῦ Σώ θὰ γράψουμε λεπτομερέστερα στὸ ἐρχόμενο φύλλο.

ΛΙΓΩΤΕΡΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Παρατηρεῖται τελευταῖα στὴν Ἀγγλία ἕνα διαρκῶς αὐξανόμενο ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου κοινοῦ γιὰ τὰ μεγάλα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα καὶ τὰ βιβλία ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα αὐτά ἔχουν, κατὰ κανόνα, τόσο μεγάλη κυκλοφοριακὴ ἐπιτυχία, ὥστε τὸ καθαρὰ φιλολογικὸ βιβλίο, ποὺ πουλιόταν πάντα περισσότερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα κιθυνεύει τώρα νὰ παραγκωνιστεῖ... "Ενα ἀπ' τὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολεῖ πολὺ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὸ κοινὸ εἶναι ἡ σινο—ἰαπωνικὴ ρήξη. Τονίζεται ἐπαναλημμένα, ὅτι ἡ ρήξη αὐτὴ ἔχει ζωτικὴ σημασία γιὰ τὸν Δυτικὸ πολιτισμό. «Τὸ παιγνίδι τῆς Ἰαπωνίας στὴν Κίνα» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ τελευταίου βιβλίου ποὺ κυκλοφόρησε πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ἡ συγγραφεύς του, ἡ δεσποινὶς Φρέντα "Ατλεϊ, ἀσχολεῖται ἐκτενέστατα μὲ τὰ αἴτια ποὺ προκάλεσαν τὸν πόλεμο, μὲ τὰ πιθανὰ του ἀποτελέσματα καὶ γενικὰ μὲ τὴν ἐπίδρασή ποὺ θὰ ἔχει στὴν διεθνῆ ζωή. Πιστεύει ὅτι ἡ δύναμη καὶ ἡ ἀντοχὴ τοῦ ἰαπωνικοῦ ἔθνους ἔχει παρασταθεῖ μὲ τρόπο κάπως ὑπερβολικό,, κι' ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ρήξη οἱ κυβερνῆτες τῆς "Ἰαπωνίας εἶχαν ν' ἀντιμετσπίσουν πολλὲς ἐσωτερικὲς ἀνωμαλίες. Ἡ ἐπιθυμία νὰ παραμερίσουν τὶς ἀνωμαλίες αὐτὲς καὶ ἡ ἀνησυχία ποὺ τοὺς προκαλοῦσε ἡ διαρκὴς πρόοδος τοῦ κινέζικου λαοῦ, ποὺ ἡ ἑνότης του εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεται πραγματικότητα κάτω ἀπ' τὴν ἀρχηγία τοῦ Τσάγκ—Κάϊ—Σέκ, ἦσαν οἱ δυὸ κύριοι λόγοι ποὺ ἔκαναν τοὺς κυβερνῆτες τῆς "Ἰαπωνίας νὰ ρίξουν τὸ ἔθνος τους στὴ νέα αὐτὴ τρομακτικὴ περιπέτεια. Ὡστόσο —ὑποστηρίζει ἡ συγγραφεὺς— γιὰ τὴν ἄρα οἱ "Ἰάπωνες δὲν ἔκαναν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ συντελέσουν στὴν συντομότερη πραγματοποίηση τῆς ἑνότητας τρελλὲς κάποτε. Διοβάζοντας κανεὶς τὰ 17 αὐτὰ διηγήματα μεταφέρεται σ' ἕναν κόσμο γεμᾶτον ἀπελπισία καὶ πρωτογονισμό. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι γοητευτικό.

Η ΔΑΙΜΟΝΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΓΚΑΙΤΕ

«Ὅσο πιὸ ἀνώτερος εἶναι ἕνας ἀνθρωπος, τόσο περισσότερο ὑπόκειται νὰ ἀπὸ τὰ πολυποίκιλα σχήματα κινεῖται στὴν ἐπιρροὴ τῶν δαιμόνων. Ἀλλὰ κατὰ τὸ Γκαῖτε, αὐτὴ τὸν ἀναγνώστη ποὺ θὰ θελήσει νὰ τὰ παρακολουθήσει.

★

Ο ΕΡΙΚ ΜΑΡΙΑ ΡΕΜΑΡΚ

Ὁ Ἔρικ Μαρία Ρέμαρκ, ὁ συγγραφέας τοῦ «Οὐδὲν νεώτερον ἀπὸ τὸ Δυτικὸ Μέτωπο», πρόκειται αὐτὲς τὶς μέρες νὰ ἐπισκεφτεῖ τὴν Ἀγγλία. Ἀπὸ τότε ποὺ ἐξορίστηκε ἀπὸ τὴ Γερμανία κάνει πολλὰ ταξίδια, ἀλλὰ τὸν περισσότερο καιρὸ του τὸν περνᾶ στὴν Ἐλβετία καὶ στὴν βόρεια Γαλλία. Ἐτοιμάζει τώρα ἕνα μυθιστόρημα ποὺ θὰ ἔχει πολὺ πιὸ τὸ εὔθυμο χαραχτῆρα ἀπὸ τὶς προηγουμένες ἐργασίες του κι' ἕνα θεατρικὸ ἔργο ποὺ ἴσως πρωτοπαιχτεῖ ἀπὸ ἀγγλικὸ θίασο. Μὲ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου του «Οἱ τρεῖς σύντροφοι» γυρίστηκε τελευταῖα στὴν Ἀμερική ἕνα φίλμ ποὺ εἶχε καταπληκτικὴ ἐπιτυχία.

★

ΧΑΣΛΕΥ ΚΑΙ ΓΚΑΡΜΠΟ

Ἡ βιομηχανία τοῦ κινηματογράφου εἶχε τελευταῖα μιὰ σημαντικὴ ἐπιτυχία. Ὁ σημισμένος "Ἀγγλος συγγραφέας "Αλντους Χάξλεϊ δέχτηκε νὰ γράψει τὸ σενάριο καὶ τὸν διάλογο μιᾶς ταινίας ποὺ θὰ γυρισοτεῖ στὸ Χόλλυγουντ μὲ πρωταγωνίστρια τὴν Γκρέτα Γκάρμπο. Ἡ ὑπόθεση θὰ πλέκεται γύρω ἀπ' τὴν ζωὴ τῆς κ. Κιουρὶ κ' ὁ Χάξλεϊ θὰ δεινεστεῖ τὸ περισσότερο ὑλικὸ τοῦ ἀπὸ τὴν βιογραφία τῆς δ. Εὔας Κιουρὶ ποὺ κυκλοφόρησε πέρυσι τὴν ἀνοιξη καὶ μεταφράστηκε στὶς περισσότερες ἐὐρωπαϊκὲς γλῶσσες (δημοσιεύτηκε κι' ἐδῶ στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» καὶ στὸ περιοδικὸ «Γυναῖκα»).

★

ΚΑΙ Η ΚΥΡΙΑ...

Ἡ κ. Φαίηθ Μακένζυ, γυναῖκα τοῦ περίφημου "Ἀγγλου μυθοτοιογράφου καὶ βιογράφου Κίμπτον Μακένζυ, ἄρχισε νὰ συναγωνίζεται στὰ σοβαρὰ τὸν ἄντρα της στὴν στρατόσφαρα τῆς συγγραφικῆς δόξας. Γράφει πρὸ πάντων διηγήματα κ' ἡ τελευταία της συλλογή, ποὺ κυκλοφόρησε τώρα τελευταῖα, στὸ Λονδίνο, μὲ τὸν τίτλο «Ἡ γωνιὰ τοῦ πάθους» ἔγινε δεκτὴ μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμό. Ἡ κ. Μακένζυ τοποθετεῖ τοὺς ἥρωές της μέσα σ' ἕνα φανταστικὸ περιβάλλον, ποὺ ἔχει ὡστόσο ἐξωτερικὲς ὁμοιότητες μὲ τὴν σύγχρονη πραγματικότητα. Οἱ πράξεις τους κ' οἱ σκέψεις τους εἶναι ἐντελῶς αὐθόρμητες, ἀκαταλόγιστες, ἀκαταλόγιστες κανεὶς τὰ 17 αὐτὰ διηγήματα μεταφέρεται σ' ἕναν κόσμο γεμᾶτον ἀπελπισία καὶ πρωτογονισμό. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι γοητευτικό.

Ὁ Γκαῖτε

«Ἡ Ποίηση μετὰ τὸ Σολομό. Στὴ χώρα μας ἐντοσοῦμε. Πῆρε τόσους σωλιοὺς δρόμους, τόσες μεταμορφώσεις, τόσες μεταπτώσεις, κατευθυνόμενη κυρίως ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ ρεύματα στὴ λογοτεχνία, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρεια συνθηκῶν καθαρῶς τοπικῶν. Ὁ ἀξιοπιστικός, ἀτεχνόφωτος—στὸ σύνολό του—φαμανταιοὶμός μὲ τὴν ἄβλια καθαρεύουσαν ἀνέθωσαν γιὰ πολὺν καιρὸ τῆς ἀποπνιχτικὲς ἀναθυμιάσεις των, ὡς ποὺ ἤρθαν τὰ γερὰ μπράσια τοῦ Παλαμᾶ καὶ καθάρισαν τὴν ἀτμοσφαῖρα ἀπὸ τὸ μίασμα. Ἕνας ἀληθινὸς Ἡρακλῆς τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως. Ὕστερα ὁ Καβάφης. Ὁ φῶνος Ἀλεξανδρινός. Ἀλλόκοιο μίγμα Κάλβου στὴ γλῶσσα. Χοτσόπουλου στὴν ἡμονευση, καὶ τίποτ' ἄλλο ἀπὸ—ἀσφαλὸς τίποτα. Ἴσως οὐδὲ ποιητής. "Ενας ἱστοριοδός, ἕνας δραματικὸς μᾶλλον, τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρώπινης ματαιοδοξίας. Ἀλλὰ μὲ ὅση μαεστρία γραμένης, μὲ πόση τέχνη. Ὕστερα ἀκόμη ὁ Καρυωτάκης, ὁ τραγικὸς νέος, χωρὶς μεγάλη ποίηση, ποὺ πείθει ὅμως γιὰ τὴ γνησιότητά της ὅσο σχεδὸν κανενὸς ἄλλου συγχρόνου ποιητοῦ. Καὶ τέλος ἡ Μαρία Πολυδούρη. Ἀπροσδόκητη ποιήτρια γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση. Ἀπροσδόκητη, πραγματικά. Δὲν ἤμαστε καθόλου προπαρασκευασμένοι γιὰ νὰ δεχτοῦμε ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τὰ δυὸ ἐκείνα βιβλία, τὴς «Τρίλλιας ποὺ σθήνουν καὶ, ἰδίως, τὴν «Ἠχὼ στὸ γάος». Πεῖλφοι, ἐντυπωσιακὸ γένος σχολῶν, γιὰ τὴν Τέχνη, ἐστὸ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν πολλὲς φορὲς διαφορετικῶν, καὶ μᾶλλον πάντοτε κατ' ἐπιφάνειαν, γιατὶ τὸ βάθος κ' ἐδῶ μένει ἀναλλοίωτο, αἰώνιο. Ἰσχύει κοὶ δῶ ὁ ἴδιος ὁ νόμος τοῦ Λαβοσιέ,ἐ. ("Οσο γιὰ τὸ τελεικὸ γ ι α τ ί, θὰ δοεθεῖ κ' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο, ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένα). Λοιπὸν δὲν ἔχουμε νὰ κατηγορήσουμε στὶς σχολὲς τίποτα. Οὔτε τὸ φουτουρισμὸ ἀκόμη. Μὲ τὴ διαφορά, ὅτι, ὅσος μερικοὶ ἄνθρωποι συιβαίνει νὰ ἐκπληροῦν τὸν προορισό τοὺς (ἐφ' ὅσον ἔγινε συνήθεια πιά, ἀπὸ ἑκατονοετίαι χρόνων, τὰ βάνουμε μέσα στὴ μεταιφίτρα τοῦ σιμπαντικοῦ ἀλφαβὴτ καὶ ἔνεκα π ρ ο ο ρ ι σ μ ὸ — ἔνεκ, δηλαδή, γόνοτιμε τὰ ἔγνη τὴν βηιάτκων μας ὅσο μποροῦτε βοθύτερα στὴν ὑγρὴν ἀιιωοδιὰ γιὰ νὰ τὰ ἐξαλείψει ὅσο τὸ δυνατὸν ἀργότερα ἡ μεγάλη θάλασσα ποὺ βοῖζει τρομαετικὰ πέρα στὰ βάθη) καλίτερα ἀπὸ μερικοὺς ἄλλους, τὸ ἴδιο συιβαίνει καὶ μὲ τὶς σχολές. Ἐργοντικὸ ἀνεβῆκε τὸ ἀμαρτωλὸ ἀνθρωπάκι τὸ πρόστυχο μα: «Ἔδυσε, δὲν σὲ χρειαζόμαστε πιά. Κύριε Κλασσικισμὲ καὶ Ρωμαντισμέ, ἀθεώστε μας τὴ γοωνιά». Τὴν ἀπόδοση τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ντάντε, τοῦ Οὐγκώ, ἦσαν γεννήματα τῶν ἡμερῶν μας, ἐνὸς ἀχρείαστου παρελθόντος, προϊόντα ἀνθρώπων ποὺ δὲν ἐνοιωσαν τὸν ἴλιγγο τῆς ταχύτητας τῶν διακοσίων μιλίων τὴν ὥρα καὶ δὲν ηθρεάνθησαν αἰ ἀκοαί των εἰς τὴν αἰθερίαν μουσικὴν τοῦ βιβλίου μερικῶν δεκάδων Ἰατραμέτων μοτέρ. Αὐτὰ περίπου ἤθθε νὰ μᾶς πεῖ ὁ φουτουρισμὸς καὶ ὑπῆρξεν ειλικρινὴς καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἀλλὰ μέσα στὴν ἴδιαν ὑπαρξῆ τους ὅλες οἱ σχολὲς φέρνουν τὴ δικαιολογία τους. Ὅπως δὲ μπορεῖς νὰ πεῖς σὲ κανένα: Κύριε, γιατὶ ἐσὺ νὰ ὑπάρχεις, τί λόγον ἔχεις; γιατὶ καὶ κεῖνος θὰ σὲ πληρώσει αὐτοστιγμὲ μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα. Ἔτσι, καὶ περισσότερο, καὶ στὴν Τέχνη,τέτοια ἐρώτηση ἡ ἀπορία θὰ ἦταν ἄσκοπη. Ἡ διαίωνισις τοῦ εἴδους καὶ ἡ διαρκὴς ἀνανέωσις τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ὑπάρξεως: τῶν γέων γενεῶν, γιὰ τὴ Φύση (τὸ βαθύτερο μυστικό, τὸ τελειοτικὸ γιατί δὲν τὸ ξέρει κανεὶς ἀνόφελα παιδεύονται οἱ φιλοσοφίες τῶν αἰώνων νὰ τὸ ἀποκαλύψουν). Ἡ διαιώνισις τοῦ ὡραίου καὶ ἡ διαρκὴς ἀνανέωσίς του (εἶναι κι' αὐτὸ ὅρος ὑπάρξεως) εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν Τέχνη. Ἐστὸ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν πολλὲς φορὲς διαφορετικῶν, καὶ μᾶλλον πάντοτε κατ' ἐπιφάνειαν, γιατὶ τὸ βάθος κ' ἐδῶ μένει ἀναλλοίωτο, αἰώνιο. Ἰσχύει κοὶ δῶ ὁ ἴδιος ὁ νόμος τοῦ Λαβοσιέ,ἐ. ("Οσο γιὰ τὸ τελεικὸ γ ι α τ ί, θὰ δοεθεῖ κ' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο, ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένα). Λοιπὸν δὲν ἔχουμε νὰ κατηγορήσουμε στὶς σχολὲς τίποτα. Οὔτε τὸ φουτουρισμὸ ἀκόμη. Μὲ τὴ διαφορά, ὅτι, ὅσος μερικοὶ ἄνθρωποι συιβαίνει νὰ ἐκπληροῦν τὸν προορισό τους (ἐφ' ὅσον ἔγινε συνήθεια πιά, ἀπὸ ἑκατονοετίαι χρόνων, τὰ βάνουμε μέσα στὴ μεταιφίτρα τοῦ σιμπαντικοῦ ἀλφαβὴτ καὶ ἔνεκα π ρ ο ο ρ ι σ μ ὸ — ἔνεκ, δηλαδή, γόνοτιμε τὰ ἔγνη τὴν βηιάτκων μας ὅσο μποροῦτε βοθύτερα στὴν ὑγρὴν ἀιιωοδιὰ γιὰ νὰ τὰ ἐξαλείψει ὅσο τὸ δυνατὸν ἀργότερα ἡ μεγάλη θάλασσα ποὺ βοῖζει τρομαετικὰ πέρα στὰ βάθη) καλίτερα ἀπὸ μερικοὺς ἄλλους, τὸ ἴδιο συιβαίνει καὶ μὲ τὶς σχολές. Ἐργοντικὸ ἀνεβῆκε τὸ ἀμαρτωλὸ ἀνθρωπάκι τὸ πρόστυχο μα: «Ἔδυσε, δὲν σὲ χρειαζόμαστε πιά. Κύριε Κλασσικισμὲ καὶ Ρωμαντισμέ, ἀθεώστε μας τὴ γωνιά». Τὴν ἀπόδοση τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ντάντε, τοῦ Οὐγκώ, ἦσαν γεννήματα τῶν ἡμερῶν μας, ἐνὸς ἀχρείαστου παρελθόντος, προϊόντα ἀνθρώπων ποὺ δὲν ἐνοιωσαν τὸν ἴλιγγο τῆς ταχύτητας τῶν διακοσίων μιλίων τὴν ὥρα καὶ δὲν ηθρεάνθησαν αἰ ἀκοαί των εἰς τὴν αἰθερίαν μουσικὴν τοῦ βιβλίου μερικῶν δεκάδων Ἰατραμέτων μοτέρ. Αὐτὰ περίπου ἤθθε νὰ μᾶς πεῖ ὁ φουτουρισμὸς ἤταν σχολή. Ναί, ἀλλὰ ὡς σχολὴ διέπραξε πολλὲς ἀθλιότητες καὶ γέμισε μὲ πολλὴ σαβούρα τὴ φιλολογία. Δυὸ-τρεῖς ἰσχυρὲς ποιητικὲς φυσιογνωμίες τὸν ἀνέθσαν ἐκεῖ ποὺ στέκεται σήμερα. Ἀντίθετα, ὁ Λαμαρτίνος, ποὺ ὑπῆρξε στὸν καιρό του μιὰ ἀληθινὴ ἀποκάλυψη καὶ μιὰ πραγματικὰ καινούργια καθαρεφλοίσθιση καὶ γλυκύτατη ἠηχὴ στὴν ποίηση (σήμερα, κατὰ τὶς ἀντιλήψεις τῶν συγκαιριανόν μας, δὲν ἤξερε ποῦδε πᾶν' τὰ τέσσερα τῆς ἀδόλης ποίησης), ὁ Λαμαρτίνος ἠτανε μόνος. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ πεῖ τὴν προσεχτὴ του παρὰ μόνος. Ὁ Μπωντλαὶρ ἤτανε μόνος. Ὁ Βερλαὶν μόνος. Ὁ Μορὰς τῶν Στροφῶν. Ὁ Γκαῖτε. Ὁ Χάϊνε. Ὁ Σολομός. Ὁ Κάλβος. Ὁ Καβάφης. Ὅλοι. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀνῆκαν σὲ σχολὲς μὲ προδιαγεγραμμένες κατευθύνσεις, τὸ καλλίτερο μέρος τοῦ ἑαυτοῦ των, τὴν ποιητικὴ τους ὀντότητα, τὴν ἀνεκαλύψαν καὶ τὴν ἔδωσαν ὅταν κατώρθωσαν νὰ ἀπαλλαγοῦν, τὸν δεσμὸν τῆς σχολῆς καὶ νὰ ἀφογκρασθοῦν τὸ βαθύτερο εἶναι τους, νὰ κοιτάξουνε μέσα στὸ ἄγιο βῆμα τῆς ψυχῆς των ἀπευθείας, εἰς ὃ,τι πιὸ ἀνθρώινο εἶχαν. Τὰ ἔργα δὲν γίνονται μὲ τὰ μανιφέστα τῶν σχολῶν. Γίνονται μὲ τὴν περισυλλογὴ καὶ τὴν ἐνδοσύμπνοη. Δὲν γίνονται μὲ τὶς συλλογικὲς ἐνέργειες καὶ μὲ τοὺς ἀγορανόμους θορύβους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπομόνωση καὶ τὴν κατὰ μόνας ἐξομολόγηση. Οἱ μεγάλες ἀποκαλύψεις παρουσιάζονται σὰν δράματα σὲ ἑπίμονες ἐνατενίσεις, γεμάτες ἀπὸ καθαρὸ καὶ μονοπτικὴ ζωή. Τὸ ἀρίθμισμα στίχων τῆς κακῆς ὥρας, μπορεῖ νὰ ἀποτελῆ λαμπρὰν διασκέδασιν, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, ἀλλὰ θὰ μᾶς ἀφήνει, γιὰ πάντα, ἀσυγκίνητους καὶ κεχήνοπτους. Ὁ Νεοτοογιέρσων ἐπόνεσε πολὺ καὶ ἐργάστηκε πολὺ κάτω ἀπ' τὸ φῶς τῆς λάμπας γιὰ νὰ δώσει τοὺς «Ἀδελφοὺς Καραμαζόφ». Ἀλλὰ καὶ ὁ «Ἀπολεσθεὶς Παράδεισος» τοῦ Μίλτωνος καὶ ἡ «Θεία Κωμῳδία» δὲ γράφτηκαν μὲ τὴν αὐτόματη γραφή. Ὁ Σολομός, ὁ δικός μας, ἔχει γεμίσει τὰ κείμενά του μὲ παραλλαγές, μὰ δὲ βρέθηκε γι' αὐτὸ κανεὶς, ἐντὸς μερικῶν καθηγητῶν τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου, νὰ πεῖ πὼς δὲν εἶναι ποιητής.

⁂

Ὁ ὑπερρεαλισμός, μᾶς λένε, τρωβάει ὀλόϊσα τὰ τοῦ Ὄνειρο καὶ τὸ Φανταστικό. Πῶς τὸ ἐννοεῖ, ἄραγε, τὸ Ὄνειρο καὶ πῶς τὸ Φανταστικό; Ἡ μάλλον πὼς ἐννοεῖ ὅτι θὰ τὰ ἀκαρδαεῖ; Μὲ τὴ γνωστὴ μέθοδο τῆς Ψυθίας; Νὰ ἕνας πρόδρομος ἀπροσδόκητος τοῦ Ὑπερρεαλισμοῦ. Πιὸ κοντά μας ὅμως, τὴ γέννησή του ὁ Ὑπερρεαλισμὸς τὴν πῆρε ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸ Φροϋντισμό. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ βάση του. Βάση γερὴ καὶ ἀκλόνητη. Τὸ ὑποσυνείδητο εἶναι ἕνας κόσμος ἀνεξερεύνητος. Κόσμος χαμένος σὲ βυθοὺς ποὺ δὲ βρίσκεται κανένα μέτρο νὰ τοὺς μετρήσει. Ἀτλαντίδες ὁλόκληρες, κατεποντισμένες σὲ ὠκεανοὺς ἀπροσπέλαστους. Χαρὰ σ' ἐκεῖνον ποὺ θ' ἀνασύρει κάτι στὴν ἐπιφάνεια. Ὁ Ὑπερρεαλισμὸς εἶναι ἡ ἰδια ἡ Ποίηση. Ἡ Ποίηση ποὺ πάντοτε διαφεύγει ἀπὸ τὴ νόησή μας σὰν ψλὴ ἄμμο ἀπὸ τὰ δάχτυλά μας. Ὁ Ὑπερρεαλισμὸς στὶς προθέσεις του εἶναι ἀγνὸς καὶ αἰώνιος. Ἔχει τὶς ἠηγές του στὸν Ὅμηρο, καὶ παραπέρα. Δὲν μᾶς λέει τίποτε καινούργιο. Ὅλη ἡ Ποίηση περιστρέφεται γύρω στὸ Ὄνειρο καὶ τὸ Φανταστικό. Ἡ Ποίηση μετὰ τὸ Σολομό. Στὴ χώρα μας ἐντοσοῦμε. Πῆρε τόσους σωλιοὺς δρόμους, τόσες μεταμορφώσεις, τόσες μεταπτώσεις, κατευθυνόμενη κυρίως ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ ρεύματα στὴ λογοτεχνία, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρεια συνθηκῶν καθαρῶς τοπικῶν. Ὁ ἀξιοπιστικός, ἀτεχνόφωτος—στὸ σύνολό του—φαμανταιοὶμός μὲ τὴν ἄβλια καθαρεύουσαν ἀνέθωσαν γιὰ πολὺν καιρὸ τῆς ἀποπνιχτικὲς ἀναθυμιάσεις των, ὡς ποὺ ἤθθαν τὰ γερὰ μπράσια τοῦ Παλαμᾶ καὶ καθάρισαν τὴν ἀτμοσφαῖρα ἀπὸ τὸ μίασμα. Ἕνας ἀληθινὸς Ἡρακλῆς τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως. Ὕστερα ὁ Καβάφης. Ὁ φῶνος Ἀλεξανδρινός. Ἀλλόκοιο μίγμα Κάλβου στὴ γλῶσσα. Χοτσόπουλου στὴν ἡμονευση, καὶ τίποτ' ἄλ ἀπὸ—ἀσφαλὸς τίποτα. Ἴσως οὐδὲ ποιητής. "Ενας ἱστοριοδός, ἕνας δραματικὸς μᾶλλον, τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρώπινης ματαιοδοξίας. Ἀλλὰ μὲ ὅση μαεστρία γραμένης, μὲ πόση τέχνη. Ὕστερα ἀκόμη ὁ Καρυωτάκης, ὁ τραγικὸς νέος, χωρὶς μεγάλη ποίηση, ποὺ πείθει ὅμως γιὰ τὴ γνησιότητά της ὅσο σχεδὸν κανενὸς ἄλλου συγχρόνου ποιητοῦ. Καὶ τέλος ἡ Μαρία Πολυδούρη. Ἀπροσδόκητη ποιήτρια γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση. Ἀπροσδόκητη, πραγματικά. Δὲν ἤμαστε καθόλου προπαρασκευασμένοι γιὰ νὰ δεχτοῦμε ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τὰ δυὸ ἐκείνα βιβλία, τὴς «Τρίλλιας ποὺ σθήνουν καὶ, ἰδίως, τὴν «Ἠχὼ στὸ γάος». Πεῖλφοι, ἐντυπωσιακὸ γένος σχολῶν, γιὰ τὴν Τέχνη, ἐστὸ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν πολλὲς φορὲς διαφορετικῶν, καὶ μᾶλλον πάντοτε κατ' ἐπιφάνειαν, γιατὶ τὸ βάθος κ' ἐδῶ μένει ἀναλλοίωτο, αἰώνιο. Ἰσχύει κοὶ δῶ ὁ ἴδιος ὁ νόμος τοῦ Λαβοσιέ,ἐ. ("Οσο γιὰ τὸ τελεικὸ γ ι α τ ί, θὰ δοεθεῖ κ' αὐτὸ μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο, ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένα). Λοιπὸν δὲν ἔχουμε νὰ κατηγορήσουμε στὶς σχολὲς τίποτα. Οὔτε τὸ φουτουρισμὸ ἀκόμη. Μὲ τὴ διαφορά, ὅτι, ὅσος μερικοὶ ἄνθρωποι συιβαίνει νὰ ἐκπληροῦν τὸν προορισό τους (ἐφ' ὅσον ἔγινε συνήθεια πιά, ἀπὸ ἑκατονοετίαι χρόνων, τὰ βάνουμε μέσα στὴ μεταιφίτρα τοῦ σιμπαντικοῦ ἀλφαβὴτ καὶ ἔνεκα π ρ ο ο ρ ι σ μ ὸ — ἔνεκ, δηλαδή, γόνοτιμε τὰ ἔγνη τὴν βηιάτκων μας ὅσο μποροῦτε βοθύτερα στὴν ὑγρὴν ἀιιωοδιὰ γιὰ νὰ τὰ ἐξαλείψει ὅσο τὸ δυνατὸν ἀργότερα ἡ μεγάλη θάλασσα ποὺ βοῖζει τρομαετικὰ πέρα στὰ βάθη) καλίτερα ἀπὸ μερικοὺς ἄλλους, τὸ ἴδιο συιβαίνει καὶ μὲ τὶς σχολές. Ἐργοντικὸ ἀνεβῆκε τὸ ἀμαρτωλὸ ἀνθρωπάκι τὸ πρόστυχο μα: «Ἔδυσε, δὲν σὲ χρειαζόμαστε πιά. Κύριε Κλασσικισμὲ καὶ Ρωμαντισμέ, ἀθεώστε μας τὴ γωνιά». Τὴν ἀπόδοση τοῦ Ὁμήρου, το

ΑΛΙΞ ΝΤΥ ΠΟΥ

ΣΚΕΛΕΤΟΣ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1]

διάβαζα δυνατὰ τὸ «Νησὶ τοῦ Θησαυροῦ», ἐνῷ αὐτὴ κεντοῦσε τ' ἀρχικά μου ψηφία πάνω στὰ σώρουχά μου καὶ μπιμπίλωνε τὶς ἄκρες τῶν μανταλιῶν μου. Ἡ Στέλλα, ἀπ' ἡν ἄλλη μεριά, μὲ ὑπεροσπιζόταν μὲ τὸν ἤσυχο τρόπο τῆς ὅταν ἡ ἀτιβαση γλύσσα μου μ' ἔβαζε σὲ μπελλάδες. Ἀφοῦ τελειώσαμε τὸ γυμνάσιο ἐγὼ ἔφυγα γιὰ νὰ συνεγίσω στὸ Κολλέγιο ἐνῷ ἡ Στέλλα ἔμεινε στὸ Μπάνγερτον γιὰ νὰ μάθει, κοντὰ στὴ μητέρα της, μαγειρική.

Τὸ Κολλέγιο ἔκανε ἀιυδρὴ τὴν εἰκόνα τῆς Στέλλας. Ρίγτηκα μὲ πάθος στὴν μελέτη τῶν Γαλλικῶν καὶ πλάσματα φανταγτερά κἠ ἀιαρτωλά, σὰν τὴν Γεωργία Σάνδ καὶ τὴν Μαντάμ Ρεκαμιὲ, ἔκαναν τὴν Στέλλα νὰ τὶς ἀρετές της νὰ μοιάζουν πολὺ μὲ ἐξέθωρα σπιτίσια φαντά. Ἀλλὰ ὅταν γύρισα στὸ Μπάνγερτον γιὰ νὰ κάνω τὴν δασκάλα τῶν Γαλλικῶν στὸ γυμνάσιο καὶ εἶδα ὅτι αὐτὴ κι' ὁ Φιλὶπ πλησίαζαν πρὸς τὴν συνεννόησι ἐκεῖνη ποὺ σημαίνει γάμο κι' οἰκογένεια μὲ παιιιιὰ πολλὰ νὰ μὲ φωνάζουν «Θεία Τζούλια», ὁλόκληρη ἡ παλιά μου ἀγάπη ἔσαναφούντωσε. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Φίλιπ εἶχε τελειώσει τὶς νομικές του σπουδές κι' ὁ ἄλλατς συνέταιρος τοῦ πατέρα μας τὸν εἶνε προσλάβει στὸ γραφεῖο του. Προμαγτεύόταν ειντ ἀπὸ νεῦνν τὰ ἀγάπι-ἔντς ἀιιὸ μερικοὶ τὰ εἰρωνεύονται κι' ὅλοι τὰ ἀνειπεύονται γαὶ τὰ ποθῶν. "Ὁλα κυλοῦσαν ὁμαλὰ ποδς αὐτὸ ὁπόταν πέθανε ἕνα γερουντοπαλλήκαρο καὶ ἄφησε στὸν Ἄμπνερ. τὸν ἀνεψιό του ἀιιέτρητες ἐκτάσεις γῆς στὸ Τέξας. Ἀπ' τὰ γωράφια πάλι αὐτὰ ἀνοιιε ξοφνικὰ νὰ ξεπηδᾶ πετρέλαιο κι' οἱ Χαίηνς ἔγιναν πλούσιοι μέσα σὲ μιὰ νύγτα "Ὀλ' αὐτὰ ἔβγαναν κανένα διάφορο στὸν "Ἀμπνερ Χαίηνς. Ὁ δοίζοντας τοῦ Μπάνγερτον ἦταν ἀοκετὸς γ' αὐτὸν καὶ τὸ μαγαζί του τὸ καλλίτερο μέρος γιὰ νὰ ἐκδηλώνει ἐλεύθερα τὸν ἑαυτό του. Οὔτε στὴν Στέλλα θὰ ἔκαναν μεγάλη διαφορὰ ἐὰν δὲν εἶναν κάνει τόσο μεγάλη διαφορὰ στὴν Κα Χαίηνς. Δάγκασε αὐτὴ καλὰ τὰ γελινάσια κ' ἄγοισε νὰ σέονει πίσω της τὴν κόρη τῆς σ' ἕνα δομητικὸ κυνήγιιιι

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ο ΣΟΜΑΛΗΣ

ΤΟΥ Λ. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

ΣΕΡΙΑΝΗΝ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ : Ο Σομάλης, ὅστερα ἀπὸ μιὰν ἐκδρομὴ στὸ Ἀνθονήσι, ὅπου γνωρίζει δυὸ νέες κοπέλλες, γυρίζει στὸ σπίτι του στὰ περίχωρα τοῦ Παρισιοῦ. Ἐκεῖ τὸν περμένει ἡ ἀπὸ καιρὸ κατάκοιτη γυναῖκα του, ποὺ τὴ φρόντιζε ἡ ἀνάπαντρη ἀδελφὴ της Βασιλική. Ἀλλὰ ἡ γυναῖκα του ἐνοχλοῦσε καὶ τέλος πάντων. Ἕνα χειμωνιάτικο ἀπόγευμα ὁ Σομάλης συναντᾶει στὸ λεωφορεῖο τὴ Νέλλα, τὴ μιὰν ἀπὸ τὶς κοπέλλες ποὺ εἶχε δεῖ στὴν ἐκδρομὴ του στὸ Ἀνθονήσι, καὶ γνωρίζεται μαζί της. Μιὰ πλούσια συγγενὴς τῆς γυναίκας του τοῦ γράφει νὰ τῆς στείλει, στὴν ἐπαρχία ὅπου μένει, τὴ Βασιλική, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει κοντά της τὰ γεράτειά της. Ὁ Σομάλης, μὲ μεγάλη του λύπη, ἀποφασίζει νὰ τὴν ἀποχωριστεῖ, καθὼς καὶ τὴν κόρη του, ποὺ πάει μαζί της, ἀφοῦ πάει τὸν μοιάζουν μὲ τὸ γιό του. Ἡ κόρη του γνωρίζεται μ' ἕνα νέο ἀπὸ τὴν ποντροπιέ. Ὁ Σομάλης δίνει τὴ συγκατάθεσή του κι' αὐτὴ, στὴ μοναξιὰ ποὺ μένει, ἀρχίζει ν' ἀναθυμᾶται θλιμμένες τὰ περασμένα του :)

12

Κατάντικρα στὸ Σομάλη, στὸ δεύτερο πάτωμα ἑνὸς σπιτιοῦ, ἕνα δωμάτιο ἀνάσανε δλόστηθα ἀπ' τ' ὁρθάνοιχτο παράθυρό του. Ὁ ἥλιος ἔμπαινε μέσα ἀνεμπόδιστος, κι' ὅπως εἴτανε μικρό, τὰ φώτιζε ὁλάκερο. Μιὰ κλαδωτὴ ταπετσαρία ποὺ σκέπαζε τοὺς τοίχους. Σὲ μιὰ γωνιά, τὴ μόνη ποδιμένε στὸν ἴσκιο, ἕνας κωφρέφης ὁλοκάθαρος, ἀναπαρδσταινε, σ' ἕνα βάθος παραδείσιο, τὴν πράσινη εὐτυχία ἑνὸς κήπου ἀντικρυνοῦ, μὲ τὴ μοναξιὰ τῶν κορφοκλαδῶν στὸν οὐρανό. Οἱ φυλλωσιες σαλεῖσαν ἀργά, σάν μέσα στὴ μακάριαι σιωπὴ ἑνὸς ὀνείρου. Αὐτὴ ἡ εἰκόνα μονάχα ἐκεῖ στὴ γωνιὰ κ' οἱ τοῖχοι μὲ τ' ἀδιάφορα σχέδιά τους, ἔξοτηθοι στὸν ἥλιο. Τίποτ' ἄλλο. Τοῦ Σομάλη τὸ μάτι στόθηκε αὐτοῦ κι' ἀφαιρέθηκε. Ὁ νοῦς του γύρευε κάτι ἄβηλο ἀκόμα στὰ μάκρη τῶν καιρῶν καὶ ποὺ τὸ σημαδεύανε μονάχα ἀλλόκοτοι οἱ χτύποι τῆς καρδιάς του. Μιὰ μελωδία καὶ σὰ μιὰ μωρωδιὰ μαζί, ἀξεχώριστες ἡ μιὰ ἀπ' τὴν ἄλλη, βούζαν στὴ μνήμη του, σᾶς μελίσσι ποὺ σιμώνει καὶ σὲ λίγο θᾷ φανερωθεῖ. Εἰκόνες ἀχνιζαν, μπερδεμένες, ἀλληλογέννητες. "Ἐβλεπε μακρυά, πολὺ μακρυά, στὸ βυθὸ τῆς ζωῆς του, στὸ βάθος μιᾶς σιγαλερῆς μπασιᾶς, ἀπάνω ἀπὸ μιὰ μεγάλη σφαλιχτὴ θύρα, ἕνα στενόμακρο φεγγίτη. Στὸ ξομπλιαστὸ σιδερένιο καγκέλλωμα, ποὺ τὸ ἔφραζε ἀπ' ἔξω, περιπλέκονταν ἕνα πυκνόφυλλο μῶρικο σαλκλίμι μὲ τὰ πλήθια του κρεμαστὰ τσαμπιά, ποὺ τὰ κουνοῦσε ἕνας ξεστὸς μεσημεριάτικος ἀ' ρας. Πέρα, ὁ λεύτερος οὐρανὸς μὲ τὸν ἥλιο. Καὶ μέσα, ἀπάνω στὶς πλάκες τῆς δροσερῆς μπασιᾶς, σύχρονος μὲ τὸ παίξιμο τῶν κλαδιῶν καὶ τὸ σούσουρο τοῦ ἀέρα στὰ φύλλα, σύγκαιρος καὶ συνσκόλουθος ὁ χορὸς τῆς ἀντηλιᾶς μικρὲς χρυσὲς φλόγες ποὺ ὁλοένα ἀλλάζανε σχῆμα καὶ τόπο. Ὕστερα πάλι ἡ ἴδια εἰκόνα μέσα σὲ ἄσπρο πανί... ἕνα μακάβριο καὶ ποὺ δεσπόζει πάνω ἀπ' ὁλες τὶς ἀδδυσώπητο γύρω-γύρω ὅλοι ποὺ δὲν μᾶς πήγαινε πουθενά, σὲ δμως.... μᾶς ἔφερνε ὅλο καὶ πειὸ κοντά, σὰν γκιλοτίνα. Σηκώθηκα. Κι' ἡ Στέλλα σηκώθηκε. «Ἔλα στὸ μπουντουάρ μου», εἶπε. «Ἡ ὑπηρέτρια ἔβαλε κεῖ τὰ πράματά σου».

«Ὄχι, cherie. Εἶναι στὸ χῶλ. Τὰ εἶδα καθώς ἔμπαινα μέσα».

«...Τὸ τηλέφωνο!»

Ὁ κόμης ἔτρεξε.

«Πές μου,» εἶπε λαχανιασμένη. «Ὁ Φίλιπ εἶναι ἀτόμα;...»

«Ναί, ἐίναι. Γιατὶ δὲν ἔρχεσαι σπίτι;» Ἡ φωνή μου τὴν ἐτράνταξε σὰν νάτσαν δυὸ δυνατὰ χέρια.

«Δὲν... δὲν... μπορῶ».

«Μά...»

Ἀλλὰ εἶχε γυρίσει πάλι ὁ κόμης. «Δὲν ἦταν τὸ τηλέφωνο», εἶπε καὶ τὰ μαῦρα, τὰ φυχρά του μάτια καρφώθηκαν πάνω της καὶ τὴν κατηγοροῦσαν. Ἐκείνη κοκκίνησε, πῆρε καὶ τὰ δυὸ μου χέρια στὰ δικά της καὶ μὲ κοίταξε. Τὰ μάτια της μοῦ εἶπαν ὅτι δὲν εἶχε προφτάσει νὰ μοῦ πεῖ μὲ λόγια.

Ὁ κόμης βιάστηκε νὰ μὲ βγάλει ἔξω στὴν βροχή, μ' ἔβαλε σ' ἕνα ταξί, ὁποκλίθηκε πάνω ἀπ' τὸ χέρι μου καὶ μουρμούρισε: «Τὶ εὐχαρίστηση!».

Καθώς τὸ ταξὶ ἔτρεχε μέσα στὰ Ἠλύσσια, ἡ μοτιὰ ἐκεῖνη τῆς Στέλλας μὲ ἀκολουθοῦσε. Νοσταλγία, μετάνοιωμα, ἀγάπη, ἀπελπισία, ὅλα μαζὶ κι' ἐκεῖνη ἡ ἴδια βρισκόνταν ἀκόμα ἐκεῖ! Τὸ κορίτσι ποὺ τιμοῦσε τὸν πατέρα της καὶ τὴν μητέρα της, ποὺ ὑπάκουε τοὺς δάσκάλους της καὶ ἀπολάμβανε τὸ Κυριακάτικο σκολειό. Τὸ κορίτσι ποὺ ἦταν προωρισμένο νὰ γίνει ἡ γυναῖκα τοῦ Φίλιπ καὶ ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν του, μιὰ μικρὴ ἐπαρχιώτικη ψυχὴ καὶ δὲν μποροῦσε τώρα νὰ γυρίσει πίσω παρὰ μόνο μὲ τὸν τρόπο ποὺ παθοῦσε ἡ μοχθηρία τῆς Κας Στόρεῦ. Διόλου παράξενο πῶς ἐκεῖνο τὸ ἀνεξιγνίστατο δηλητηρίο τῆς μαρκησίας γνέ Μπρεηβιγιέ τῆς ἀναψε τέτοια φλόγα στὰ μάτια Εἶγε ἀνάψει μιὰ φλόγα καὶ στὰ δικά μου καὶ σκεπτόμουνα κι' ἐγὼ πόσο ἁπλὴ λύση θᾷ ἦταν... Μεθάνοιο κάτω κεῖ στὴν Τουραίν ἡ Στέλλα θὰ μποροῦσε ἀπλὰ νὰ κάνει ἕναν περίπατο καὶ ν' ἀφίσει κάποιο χόρτο πολὺ ὡραῖο καὶ θανατερὸ νὰ τὴν βάλει σὲ περιασμό. Τὴν ἴδια νύχτα ἐνῶ τὰ μανιτάρια θᾷ ἔβραζαν πάνω ἀπ' τὸ καμινετάκι, δὲν θᾷ τῆς ἦταν δύσκολο νὰ κάνει πὼς ἀκούει καὶ πάλι τὸ τηλέφωνο...

Τρεῖς βδομάδες ἀρνότεραι ὁ Φίλιπ μὲ ὁποδέχτηκε στὸν μικρὸ σταθμὸ τοῦ Μπάνγκερτον.

«Κί' αὐτὸ 'ταν ὅλο!» μὲ ρώτησε ἀφοῦ τελείωσα τὴν περιγραφὴ τοῦ Παρισιοῦ ἀονίζοντας ἀπὸ τὰ πρωϊνὰ croissants καὶ φτάνοντας στὸν πύργο τοῦ "Αϊφελ καὶ τὸν μπαλκόνο τοῦ Σακρὲ Κὲρ μὲ τὴν ἀδδυσώπητο γύρω-γύρω ὅλοι ποὺ δὲν μᾶς πήγαινε πουθενά, σὲ δμως.... μᾶς ἔφερνε ὅλο καὶ πειὸ κοντά, σὰν γκιλοτίνα. Σηκώθηκα. Κί' ἡ Στέλλα σηκώθηκε. «Ἔλα στὸ μπουντουάρ μου», εἶπε. «Ἡ ὑπηρέτρια ἔβαλε κεῖ τὰ πράματά σου».

«Ὄχι, cherie. Εἶναι στὸ χῶλ. Τὰ εἶδα καθώς ἔμπαινα μέσα».

«...Τὸ τηλέφωνο!»

Ὁ κόμης ἔτρεξε.

«Πές μου,» εἶπε λαχανιασμένη. «Ὁ Φίλιπ εἶναι ἀτόμα;...»

«Ναί, ἐίναι. Γιατὶ δὲν ἔρχεσαι σπίτι;» Ἡ φωνή μου τὴν ἐτράνταξε σὰν νάτσαν δυὸ δυνατὰ χέρια.

«Δὲν... δὲν... μπορῶ».

«Μά...»

Ἀλλὰ εἶχε γυρίσει πάλι ὁ κόμης. «Δὲν ἦταν τὸ τηλέφωνο», εἶπε καὶ τὰ μαῦρα, τὰ φυχρά του μάτια καρφώθηκαν πάνω της καὶ τὴν κατηγοροῦσαν. Ἐκείνη κοκκίνησε, πῆρε καὶ τὰ δυὸ μου χέρια στὰ δικά της καὶ μὲ κοίταξε. Τὰ μάτια της μοῦ εἶπαν ὅτι δὲν εἶγε προφτάσει νὰ μοῦ πεῖ μὲ λόγια.

Ὁ κόμης βιάστηκε νὰ μὲ βγάλει ἔξω στὴν βροχή, μ' ἔβαλε σ' ἕνα ταξί, ὁποκλίθηκε πάνω ἀπ' τὸ χέρι μου καὶ μουρμούρισε: «Τὶ εὐχαρίστηση!».

Καθώς τὸ ταξὶ ἔτρεχε μέσα στὰ Ἠλύσσια, ἡ μοτιὰ ἐκεῖνη τῆς Στέλλας μὲ ἀκολουθοῦσε. Νοσταλγία, μετάνοιωμα, ἀγάπη, ἀπελπισία, ὅλα μαζὶ κι' ἐκεῖνη ἡ ἴδια βρισκόνεται ἀκόμα ἐκεῖ! Τὸ κορίτσι ποὺ τιμοῦσε τὸν πατέρα της καὶ τὴν μητέρα της, ποὺ ὑπάκουε τοὺς δάσκάλους της καὶ ἀπολάμβανε τὸ Κυριακάτικο σκολειό. Τὸ κορίτσι ποὺ ἦταν προωρισμένο νὰ γίνει ἡ γυναῖκα τοῦ Φίλιπ καὶ ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν του, μιὰ μικρὴ ἐπαρχιώτικη ψυχὴ καὶ δὲν μποροῦσε τώρα νὰ γυρίσει πίσω παρὰ μόνο μὲ τὸν τρόπο ποὺ παθοῦσε ἡ μοχθηρία τῆς Κας Στόρεῦ. Διόλου παράξενο πῶς ἐκεῖνο τὸ ἀνεξιγνίστατο δηλητηρίο τῆς μαρκησίας γνέ Μπρεηβιγιέ τῆς ἀναψε τέτοια φλόγα στὰ μάτια Εἶγε ἀνάψει μιὰ φλόγα καὶ στὰ δικά μου καὶ σκεπτόμουνα κι' ἐγὼ πόσο ἁπλὴ λύση θᾷ ἦταν... Μεθάνοιο κάτω κεῖ στὴν Τουραίν ἡ Στέλλα θὰ μποροῦσε ἀπλὰ νὰ κάνει ἕναν περίπατο καὶ ν' ἀφίσει κάποιο χόρτο πολὺ ὡραῖο καὶ θανατερὸ νὰ τὴν βάλει σὲ περιασμό. Τὴν ἴδια νύχτα ἐνῶ τὰ μανιτάρια θᾷ ἔβραζαν πάνω ἀπ' τὸ καμινετάκι, δὲν θᾷ τῆς ἦταν δύσκολο νὰ κάνει πὼς ἀκούει καὶ πάλι τὸ τηλέφωνο...

Τρεῖς βδομάδες ἀρνότεραι ὁ Φίλιπ μὲ ὁποδέχτηκε στὸν μικρὸ σταθμὸ τοῦ Μπάνγκερτον.

«Κί' αὐτὸ 'ταν ὅλο!» μὲ ρώτησε ἀφοῦ τελείωσα τὴν περιγραφὴ τοῦ Παρισιοῦ ἀονίζοντας ἀπὸ τὰ πρωϊνὰ croissants καὶ φτάνοντας στὸν πύργο τοῦ "Αϊφελ καὶ τὸν μπαλκόνο τοῦ Σακρὲ Κὲρ μὲ τὴν γλύκα της νὰ τὸν περιζώνει σὰν ἕνα κοπάκεμα μητέρας, σὰ μιὰν ἀγάπη ποὺ δὲν τὴν λογάριαζε ὧς τὰ τώρα στὴ δίψα τῆς ἐρημῆς του καρδιᾶς. Ὁμάδι ζωντανεύουνε στὴ μνήμη του ἱστορίες παλιές, ὁλόδροσες σὰ χτεσινές, ποὺ δὲν ἔφτασε νὰ τὶς μαράνει τὸ χνῶτο τῆς τωρινῆς ζωῆς, σὰ ζωγραφιὲς ποὺ διατήρησαν ὅλη τους τὴν καινουργάδα, ξεχασμένες μέσα στὰ φύλλα κάποιου βιβλίου. "Ὅλη ἡ ἀκριβὴ ὡμορφιὰ τῆς μακρυνῆς παρτίδας ὀρθώνεται περήφανα στὰ μάτια του καὶ τονέ συπεπαίρνει λεύτερος πελαγίτης ἀνεμος, ποὺ γεμίζει μιὰ κατακλειστη κάμαρα μόλις ἀνοίξουνε τὸ παράθυρο καὶ διόχνει τὴν ἀρρώστεια καὶ τὴ μπόχα. Ὁ Σομάλης πεγνᾶ στιγμὲς ποὺ εἶχε χρόνια νὰ τὶς δοκιμάσει.

"Ἀρχίζει γιὰ βραδυάζει. Μιὰ γυναῖκα σφαλνᾶ τὸ ἀντικρυνὸ παράθυρο καὶ χάνεται ἡ ὀνειροφαντασιὰ τοῦ κήπου. Μὰ ὁ νοῦς ξακολουθεῖ τώρα τὴν ὁρμὴ ποὺ τοῦδωσε ἡ ἀσημαντη συντυχιά. Ὁ Σομάλης σηκώνεται ἀπὸ τὸν μπάγκο καὶ φέρνει μερικοὺς γύρους μπροστὰ στὸ σταθμό. "Ενα κοριτσάκι πουλεῖ ποσκαλιὲς μέσα σ' ἕνα πανέρι. Ὁ Σομάλης ἀγοράζει ἕνα μεγάλο κλωνὶ καὶ χαζδεύει τὴ μικρὴ Παριζιάνα, ποὺ τοῦ χαμογελᾶ. Τὸ ἐξυπνο πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ, ποὺ φεύγει καὶ χάνεται μέσ' στὸ πλήθος, ἀστερίζει

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 14]

οῦ». Πέθαιναν ἐκεῖνοι μὲ τὶς ντουζίνες κι' οἱ γιατροὶ κόντευαν νὰ τὰ γάσουν γιατὶ οἱ νεκρψίες δὲν ἔδειχναν τίποτα. "Επειτα ἄρχισε νὰ ἐξασκεῖ τὴν τέχνη της στὴν κοινωνία. Σὲ μιὰ συγκέντρωση ἕνας monsieur εἶπε κάτι ποὺ τὴν πείραξε. Πέθανε τὴν ἄλλη μέρα. Μιὰ γυναῖκα τῆς ἔγυσε καφὲ στὸ φουστάνι της κι' ἡ μαρκησία τὴν προσκάλεσε σ' γεύμα. Αὐτὴ πέθανε τὴν ὥρα ποὺ ἔπινε τὸν καφέ της. Τὸ νὰ τὴν κάνει κανεὶς νὰ πλήξει εἶγε μοιραῖα ἀποτελέσματα γι' αὐτὸν ποὺ προσαλοῦσε τὴν πλήξη. Κι' ἔπληττε πολὺ συχνά. Ξεκάσφιρσε τὴν κοινωνία. Μόνο οἱ πολὺ εὐγενεῖς καὶ πνευματοῦδες εἴγαν ἀπομείνει. Κι' ἦταν κι' ἐκεῖνη ἡ ἴδια δμορφη, εὐγενικιά, ἔξυπνη, καὶ τρυφερὴ ἀκόμη. "Υστερα μιὰ νύχτα ὁ ἐρωμένος της πέθανε μέσα στοὺς δηλητηριώδεις ἀτμοὺς τοῦ ἐργαστηρίου του γιατὶ ἐκεῖ ποὺ ἐργαζόταν ἔσπασε ἡ γυάλινη μάσκα του. Ἡ ἀστυνομία ἀνακάλυψε ἕνα κόμπελλο καὶ πάνω σ' αὐτὸ ὑπῆρχε μιὰ ἐπιγραφὴ ἀπ' τὸ χέρι τοῦ μαρκαρίτη γιὰ τὸ στεῖλουν στὴν μαρκησία ἄν τυχὸν πέθαινε αὐτός. "Ηταν γεμάτο δηλητήριο. Ἡ μαρκησία συνελήφθηκε...» Ὁ κόμης σταμάτησε καὶ περιεργάστηκε τὴν λεπίδα τοῦ μαχαιριοῦ του.

«Κί' ὕστερα τί ἔγινε;»

«"Α! μὰ τὴν ἀποκεφάλισαν. Ἡ Μαντὰμ ντὲ Σεβιὼ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ γράμματά της περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἐκτέλεσή της».

«Θᾷ ἦταν πάρα πολὺ χαριτωμένη».

«Ναί, ἀγαποῦσε τὶς ἀβαότητες. Δὲν μποροῦσε γιὰ ὑποφέσει τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἄξεστους. Δὲν θᾷ μποροῦσε ποτέ της νὰ ὑποφέρει τοὺς....»

«Ἀμερικανοὺς».

Ὁ κόμης ἔλασε.

«Λένε», εἶπε ἡ Στέλλα, «ὅτι ὁ θάνατος ἀπὸ γκιλοτίνα δὲν εἶναι πολὺ ὀδυνηρός».

«Ναί, ὑπάρχουν πράματα πολὺ πιὸ ὀδυνηρὰ ἀπὸ τὸ κόψιμο ἑνὸς γαριτωμένου κεφαλιοῦ».

Τὸν κοίταξε καὶ στὸ κάθε της γκοείζο μάτι σιγόκαγιε ἕνα ἀγωνιῶνη φωτειὼ λομπίτσα.

"Ἐκεῖνος σήκωσε τοὺς ὦμους του. «Μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει μιὰ ἀδέξια γυναίκα νὰ φαίνεται ἄκρα ... σκε — καὶ ξανασήκωσε τοὺς ὦμους — «ἀλλὰ νὰ τὴν κάνεις σὶκ καὶ στὴν ψυχὴ — αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο». Κι' ὕστερα μὲ τὸ στόμα μπουχωμένο μὲ τοῦρτα φράουλας μίλησε γιὰ τὴν τέγνη. Τοῦ ἄρεσαν οἱ μοντέρνοι ὅταν δὲν ἤρεσαν πολὺ μοντέρνοι κι' οἱ παλιοὶ ὅταν δὲν ἤρεσαν πολὺ παλιοί. Ὑπῆρχε ἕνας ὡραῖος μέσος δρος ποὺ τὸν προτιμοῦσε. Ἡ κουβέντα του ἦταν ἀνιαρὴ καὶ σίγουρα ἡ μαρκησία ντὲ Μπρεηβιγιὲ θᾷ τὸν εἶνε μεταχειριστεῖ μὲ τὴν γνωστὴ της λεπτότητα. Ἀλλὰ ἐγὼ τὸν εὐγνωμονοῦσα γιὰ τὴν φλυαρία του. Πρόσεξα ἐπειτα κάτι. Ἡ Στέλλα βουτοῦσε τὸ πηροῦνι της μέσα στὴν τοῦρτα της καὶ ζωγράφιζε κόκκινα σχήματα πάνω στὸ ἀσπρο τραπεζομάντηλο....

«"Ενα κί' ἕνα γιὰ τὴν γώνεψη», φώναξε ὁ κόμης βγάζοντας ἀπὸ ἕνα μπουκαλάκι δυὸ γάπια καὶ βάζοντάς τα στὰ χέρι του. «Ἐγὼ ἀπαίσιο στομάχι! ἀλλὰ τρώω ὅτι θέλω καὶ... νά!» Τὰ πέταξε μέσα στὸ στόμα του καὶ ξαναγυρίσαμε στὸ σαλόνι.

Ἡ Στέλλα ἄρχισε νὰ μὲ τραβᾶει κοντά της στὸν καναπέ ἀλλὰ ὁ κόμης μοῦ πρόσφερε γρήγορα μιὰ χαρέκλα. "Επειτα ἔγειρε στὸ τζάκι καὶ τὰ μάτια του ἔανάπεσαν στὸ παράθυρο, ὅπου ἡ βροχὴ ἔξακολουθοῦσε νὰ πέφτει ὁρμητικά.

Ἡ ὑπηρέτρια ἔφερε ἕνα δίσκο μὲ καφέ, κονιὰκ κι' ἕνα μπουκαλάκι πράσινο σαρτρὲ. Ὁ κόμης ρουφοῦσε καφὲ καὶ κονιὰκ, ἡ Στέλλα ἔκανε πὼς πίνει κονιὰκ κι' ἐγὼ σιγόπινα Σαρτρέ. «Τὸ γρῶμα τῶν σμαραγδιῶν», εἶπα στὴν Στέλλα κρατῶντας ψηλὰ στὸ φῶς τὸ μικρὸ μου ποτηράκι τοῦ λικέρ.

«Τὰ οἰκογενειακὰ κοσμήματα τῶν ντὲ Μοντάγ'», εἶπε ὁ κόμης. «Φαντάζουν πιὸ ὄμορφα ὅστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ λεπτεπίλεπτη ἀμαστογυσία»

"Ενα ἀπ' τὰ σκουλαρίκια τῆς Στέλλας ἔπεσε στὴν φοῦστα της. «Κακοσημαδία!» ἐεφώνισε ὁ κόμης. «Τὸ ἴδιο πράμμα συνέβησε σ' ἕνα γορὸ πέρσι τὸ νεμῶνα καὶ γόντεψα νὰ πεθάνω ἀπὸ καημὸ γόνεψει πρὶν ξημερώσει».

«Μ' ὅλα τὰ γαπάκι...»

«Μ' ὅλα τὰ γαπάκια».

«Μὰ δὲν καταλαβαίνω πῶς ἔνα πεσμένο σκουλαρίκι θὰ μποροῦσε....»

«Κακοσημαδιὰ σᾶς λέω! "Εγὼ συστάσει στὴν Στέλλα ξανὰ καὶ ξανὰ νὰ τρυπήσει τ' αὐτιά της. "Αν ξανογίνει αὐτὸ θᾷ τῆς τὰ τρυπήσω μόνος μου».

Ἡ Στέλλα ἔφνάλε καὶ τ' ἄλλο σκουλαρίκι της καὶ τἄδεσε καὶ τὰ δυὸ στὸ μαντῆλι της. Ἡσυχία ἐντὸς ἀπ' τὴ βοὴ τῆς βροχῆς στὸ παράθυρο. Ὁ κόμης ἔβαλε ἄλλο ἕνα κονιὰκ καὶ τὸ ἤπιε σιγὰ-σιγὰ φιλώντας τὴν κάθε γουλιά. Ἡ Στέλλα παρατηροῦσε τὸ κομποδεμένο της μαντῆλι. Κι' ἐγὼ κοιτοῦσα τ' ἀδειανὸ ποτηράκι μου στριφογυρίζοντάς το στὰ δάχτυλά μου — ἔκεινος εὐθυμος κύκλος τοῦ ἐνόρω —γύρω ὅλοι», κι' ἤσαγν ὅλοι μές ὁ παιχνίδι. Ἡ ὄμορφη γυναῖκα ποὺ ἔγυσε φαρμάκι στὸ κρασὶ τοῦ ἀντρός της, ἡ μαρκησία ντὲ Μπρεηβιγιὲ, ἐκεῖνες οἱ αἰθέριες θανατοφόρες σουμπρέττες ἀπὸ κεῖνο τὸ δάσσος κοντὰ στὴν Τουραίν, ἡ Στέλλα ζωγραφίζανταε κόκκινα σχήματα πάγω σ' ἕνα μαντὶ τζάμια τοῦ ἱεροῦ, φραγμένα μὲ τὰ ἴδια σταυρωτὰ σιδερένια κάγκελλα. Κάτω ἀπ' τὸ μπλάβο ἴσκιο τῶν θόλων οἱ τρεμάμενες ψυχὲς τῶν κεριῶν, οἱ ἀργὲς ποιητικὲς φαλμωδίες ποὺ ἀνεβαίνουνε μὲ τὸ θυμίαμα:

Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης ἀθανάτου Πατρὸς, οὐρανίου, ἁγίου, μακάρος, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἥλιον δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινόν...

"Ολα, οἱ ὕμνοι, οἱ εὐδιδὲς τῆς θυσίας οἱ ἀδύνατες μικρὲς φλόγες ποὺ ἰσκιομαχοῦνε, οἱ πνοὲς τῶν ἀνθρώπων, ὅλα μοιάζουνε ν' ἀνηφορίζουν γιὰ νὰ φύγουνε, πρὸς τὸ φῶς ποὺ ἀνοίγεται ἐκεῖ πάνω, πίσω ἀπ' τὰ ψηλὰ παράθυρα καὶ ποὺ μέσα του σαλεύουν ἀργὰ οἱ μοναχικὲς κορφὲς τῶν δέντρων. Στὶς ψυχὲς ἀεροφέρνει σὰ μιὰν ἀποθωμιὰ παραδείσου. Οἱ ζωγραφιὲς ἀκολουθᾶνε ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, ἀνακατώνουνται οἱ θύμησες, φανερώνουνται σκορπᾶνε καὶ ξαναρχουνται, ἀστράφτουν μιὰ στιγμὴ στὴ μέρα τῆς συνείδησης σὰ νυχτερινὲς πετοπλοΐδες μέσα στὴν ἀχτίνα μιᾶς φωτεινῆς πηγῆς, ποὺ σπαθίζει τὸ σκοτάδι. Ἡ μνήμη ψάχνει στὸ θησαυρὸ της τὴν ὁμοιότητα, τὴν ἀληθινὴ αἰτία τῆς συγκίησης ποὺ, τέλος, ξεπετιέται καθάρια καὶ σβόνει τ' ἀκάλεστα φαντάσματα. Ἡ ἴδια κάμαρα ἡ ἡλιόχαρη μὲ τοὺς χαριτωμένους τοίχους, μὲ τὸν καθρέφτη τὸ ὁ- ματρίδα, τὸν οὐρανό της, νοιώθει τὴ γλύκα νὰ τὸν περιζώνει σὰν ἕνα κοπάκεμα μητέρας, σὰ μιὰν ἀγάπη ποὺ δὲν τὴν λογάριαζε ὧς τὰ τώρα στὴ δίψα τῆς ἐρημῆς του καρδιᾶς. Ὁμάδι ζωντανεύουνε στὴ μνήμη του ἱστορίες παλιές, ὁλόδροσες σὰ χτεσινές, ποὺ δὲν ἔφτασε νὰ τὶς μαράνει τὸ χνῶτο τῆς τωρινῆς ζωῆς, σὰ ζωγραφιὲς ποὺ διατήρησαν ὅλη τους τὴν καινουργάδα, ξεχασμένες μέσα στὰ φύλλα κάποιου βιβλίου. "Ὅλη ἡ ἀκριβὴ ὡμορφιὰ τῆς μακρυνῆς παρτίδας ὀρθώνεται περήφανα στὰ μάτια του καὶ τονέ συπεπαίρνει λεύτερος πελαγίτης ἀνεμος, ποὺ γεμίζει μιὰ κατακλειστη κάμαρα μόλις ἀνοίξουνε τὸ παράθυρο καὶ διόχνει τὴν ἀρρώστεια καὶ τὴ μπόχα. Ὁ Σομάλης πεγνᾶ στιγμὲς ποὺ εἶχε χρόνια νὰ τὶς δοκιμάσει.

"Ἀρχίζει γιὰ βραδυάζει. Μιὰ γυναῖκα σφαλνᾶ τὸ ἀντικρυνὸ παράθυρο καὶ χάνεται ἡ ὀνειροφαντασιὰ τοῦ κήπου. Μὰ ὁ νοῦς ξακολουθεῖ τώρα τὴν ὁρμὴ ποὺ τοῦδωσε ἡ ἀσημαντη συντυχιά. Ὁ Σομάλης σηκώνεται ἀπὸ τὸν μπάγκο καὶ φέρνει μερικοὺς γύρους μπροστὰ στὸ σταθμό. "Ενα κοριτσάκι πουλεῖ ποσκαλιὲς μέσα σ' ἕνα πανέρι. Ὁ Σομάλης ἀγοράζει ἕνα μεγάλο κλωνὶ καὶ χαζδεύει τὴ μικρὴ Παριζιάνα, ποὺ τοῦ χαμογελᾶ. Τὸ ἐξυπνο πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ, ποὺ φεύγει καὶ χάνεται μέσ' στὸ πλήθος, ἀστερίζει

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 14]

ΜΟΙΡΑΙΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

ΒΑΤΕΡΛΩ

(ΝΑΠΟΛΕΩΝ - ΓΚΡΟΥΣΥ, 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1815)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Κ. ΑΛΕΚΟΥ ΖΙΑΝΕΤΤΟΥ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἱστορία σχηματίζει, σὰν ἕνας πνευματικὸς καθρέφτης τῆς φύσης, ὅπως καὶ κείνη, ἀπέραντα καὶ ἀνυπολόγιστα σχήματα: Δὲν ἀκολουθεῖ καμμιὰ μέθοδο καὶ περιπαίζει περιφρονητικὰ κάθε Νόμο.

Κάποτε φαίνεται σὰ νερό, ποὺ τρέχει στὸν προορισμό του, κάποτε δημιουργεῖ ἕνα γεγονὸς ἀπ' τὴν χαλαρωμένη σύμπνοια τοῦ ἀνέμου. Κάποτε κλιμακώνει ἐποχὲς μὲ τὴ μεγάλη ὑπομονὴ τῶν κρυστάλλων, ποὺ σιγανομεγαλώνουν, κάποτε πάει φωτίζει δραματικὰ μὲ μιὰ μόνον ἀστραπή.

Πλάθοντας, παρουσιάζεται μοναδικὴ τεχνίτρα. Γιατὶ κι' ἂν ἀκόμα κινοῦν τὸν κόσμο μας ἑκατομμύρια ἐνέργειες, πάντοτε ὅμως εἶναι μερικὲς στιγμὲς ἐκρήξεως, ποὺ τοῦ δίνουν δραματικὰ σχήματα.

Ξεχώρισα πέντε στιγμὲς μέσα στὸ διάστημα μιᾶς ἑκατονταετίας, χωρὶς νὰ προδώσω τὴν ἀλήθεια τους μὲ ὑποκειμενικὲς ἐφευρέσεις. Γιατί, ὅπου ἡ ἱστορία σχηματίζει τέλεια τὰ γεγονότα, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βοηθητικὰ χέρια, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ λόγια, ποὺ πλάθουν εὐλαβικά.

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

Τὸ πεπρωμένο τρέχει στοὺς πανίσχυρους καὶ σὲ κείνους ποὺ ἐπιθάλλουν τὴ δύναμη. Κρόνια ἐλέκληρα ὑποτάσσεται δουλικὰ στὸν ΕΝΑ Καισαρα, Ἀλέξανδρο, Ναπολέοντα, γιατὶ ἀγαπᾶ τὸν ΑΝΦΡΩΠΟ—ΣΤΟΙΧΕΙΟ, ποὺ γίνεται ὅμοιος μ' αὐτό, ποὺ εἶναι ἀσύλληπτος.

**Κάποτε ὅμως, σολὺ σπάνια μέσα στοὺς καιροὺς ρίχνεται μ' ἕνα παράδοξο κέρι σ' ἕνα τυχαῖο ΑΔΕΦΟΦΟ. Κάποτε—καὶ αὐτὸς εἶναι οἱ παράδοξες στιγμὲς τῆς κοσμοϊστορίας—πέφτει τὸ νῆμα τοῦ γεγονότος γιὰ μιὰν ἀστραπιαία στιγμὴ στὸ χέρι κάποιου ὁλότελα μηδαμινοῦ. Πάντα τέτοιοι ἄνθρωποι περισσότερο τρομάζουν παρὰ εὐτυχοῦν ἀπ' τὸν κυκλῶνα τῆς εὐδύνης, ποὺ τοὺς ἀνακατεύει σ' ἕνα ἡρωϊκὸ παιχνίδι τοῦ κόσμου, καὶ σχεδὸν πάντα ἀφίνουν τὸ πεπρωμένο ποὺ τοὺς ἤρθε στὰ χέρια, τρεμουλιάζοντας νὰ πέσει. Σπάνια μόνο τραβᾶ κανεὶς τὴν εὐκαιρία

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

ΕΝΑ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΑΓΑΛΜΑ.— ΦΟΥΝΤΩΜΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑΣ.— ΤΑ ΚΑΛΟΥΠΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ.— ΕΧΤΡΟΙ ΑΙΜΟΒΟΡΟΙ.— ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.— Ο ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΣ.— ΦΙΑΤΡΑΡΙΣΜΕΝΟΣ ΗΛΙΟΣ.— ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.— ΟΙ ΑΣΤΥΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΚΙΠΛΙΝΓΚ.

"Ενας από τοὺς πιὸ συμπαθεῖς Γαλάτες χρονογράφους, ὁ Ἀλφόνσος Κάρ, (εἶδος σπυρομελᾶ, μὰ ποὺ ἡ ἄπειρη σκοπεινάγρα γινότανε γι' αὐτὸν φινέτσα, καὶ πολιτισμὸς κι ἀγάπη) ἀνακάλυψε χρόνια πολλὰ πρὶν ἀπὸ τὸν Πόλεμο, τὴ Γαλάζια Παραλία. Τὴν ἴδια ἐποχή, οἱ ἀριστοκράτες Ροῦσσοι, ποὺ δὲν εἶταν ἀκόμη σωφέρηδες, ἀλλὰ Μεγάλοι Δοῦκες, κ' οἱ Ἐγγλέζοι εἰσοδηματίες, ποὺ τὴ βολὴ τοῦ μπάνιου τους θέλουνε νὰ τὴ συναντοῦν σ' ὅλη τὴν ὄψη τῆς ὀδρογείου, καλλιτέχνες αἰσιόδοξους καὶ κάνων τῆς μόδας αὐτὰ ἐδῶ τὰ μέρη. Τέλος, ὁ 'Εδουάρδος Ζ', λεβέντης βασιλιᾶς χαρούμενος, μὲ τὶς διαδοχικὲς κι ἐπίμονες ἐπισκέψεις του, καθιέρωσε τὴν ἐπιτυχία. Στὶς Κάννες, στὴν εἰσοδο τοῦ λιμανιοῦ, ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἔχουνε στήσει ἄγαλμα. "Ενα ἔργο σεμνό, χωρὶς μεγάλες σχέσεις μὲ τὴν Τέχνη, εὐχάριστο, ποὺ κρατᾶει συντροφιὰ τῆς κίνησης καὶ συνταιριάζεται ἀδελφικὰ μαζί της. Τὸ γαλήνιο σήκωμα τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ γενάκι, τὸ προγοῦλι, ἡ δεσποτικὴ κοιλιὰ κ' οἱ ναυτικὲς ὑγιέστατες πλάτες παρακολουθοῦν τὴ ζωὴ ποὺ δημιούργησαν, σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωση τοῦ μεγάλου ἀρχοντα, ποὺ σὲ μέρα γιορτῆς δέχεται κόσμο, κάθε καρυδιᾶς καρύδι, κάνει χάζι γιὰ τὴν ποικιλία, παραχορταρισμένος δύναμη καὶ πολυτέλειες, καὶ ποὺ γιὰ τοῦτο ἴσα-ἴσα τὸ χαμόγελό του εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τοὺς πιὸ σφανταχτεροὺς καὶ γιὰ τοὺς ταπεινότερους. Μιὰ μέρα γιορτῆς ποὺ συνεχίζεται. Ἡ πιὸ χυδαία πραγματικότητα, οἱ σκουπιδιάρηδες που περνοῦν, οἱ ἐρείπιες γριὲς «ποὺ εἶταν κάποτες γυναῖκες» καὶ τώρα κουσκουσουρεύουν καὶ κακολογοῦν, οἱ νεαροὶ ποὺ καμαρώνουν καὶ πηγαινοφέρνοντας, στὴν ἀμμουδιὰ ἀγριεύουν τὰ φρύδια σὰν ἔμπρος στὸν καθρέφτη τους, ἀκόμη καὶ τὰ μωρὰ ποὺ στριγγλίζουνε μὲ τὸν ὑπερβολικάνιο ἐγωκεντριαμό τους, κ' οἱ μανάδες ποὺ θαμάζουν τὴν ἐγκληματικὴ τούτη θορυβοδέσταση ἡλιθιότητά τους, ὅλες οἱ ἀθλιες πραγματικότητες ἐδῶ ἀλαφρώνουν. Θαρεῖς καὶ γίνονται γιὰ νὰ πλαισιώνουν, μὲ τὴν ἀντίθεση, τὶς εἰκόνες τῆς εὐτυχίας ποὺ ξετυλίγουνται εὐγενικὰ στὴ γῆ, στὸν ἀέρα καὶ στὴ θάλασσα. Πιέζουν τὴν ἀτμόσφαιρα, καθορίζουν τὸ χρῶμα, τὴ διαφάνεια τῆς μόδας αὐτὰ ἐδῶ τὰ μέρη. Τέλος, ὁ 'Εδουάρδος Ζ', λεβέντης βασιλιᾶς χαρούμενος, μὲ τὶς διαδοχικὲς κι ἐπίμονες ἐπισκέψεις του, καθιέρωσε τὴν ἐπιτυχία. Στὶς Κάννες, στὴν εἰσοδο τοῦ λιμανιοῦ, ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἔχουνε στήσει ἄγαλμα. "Ενα ἔργο σεμνό, χωρὶς μεγάλες σχέσεις μὲ τὴν Τέχνη, εὐχάριστο, ποὺ κρατᾶει συντροφιὰ τῆς κίνησης καὶ συνταιριάζεται ἀδελφικὰ μαζί της. Τὸ γαλήνιο σήκωμα τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ γενάκι, τὸ προγοῦλι, ἡ δεσποτικὴ κοιλιὰ κ' οἱ ναυτικὲς ὑγιέστατες πλάτες παρακολουθοῦν τὴ ζωὴ ποὺ δημιούργησαν, σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωση τοῦ μεγάλου ἄρχοντα, ποὺ σὲ μέρα γιορτῆς δέχεται κόσμο, κάθε καρυδιᾶς καρύδι, κάνει χάζι γιὰ τὴν ποικιλία, παραχορταρισμένος δύναμη καὶ πολυτέλειες, καὶ ποὺ γιὰ τοῦτο ἴσα-ἴσα τὸ χαμόγελό του εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τοὺς πιὸ σφανταχτεροὺς καὶ γιὰ τοὺς ταπεινότερους. Μιὰ μέρα γιορτῆς ποὺ συνεχίζεται. Ἡ πιὸ χυδαία πραγματικότητα, οἱ σκουπιδιάρηδες που περνοῦν, οἱ ἐρείπιες γριὲς «ποὺ εἶταν κάποτες γυναῖκες» καὶ τώρα κουσκουσουρεύουν καὶ κακολογοῦν, οἱ νεαροὶ ποὺ καμαρώνουν καὶ πηγαινοφέρνοντας, στὴν ἀμμουδιὰ ἀγριεύουν τὰ φρύδια σὰν ἔμπρος στὸν καθρέφτη τους, ἀκόμη καὶ τὰ μωρὰ ποὺ στριγγλίζουνε μὲ τὸν ὑπερβολικάνιο ἐγωκεντριαμό τους, κ' οἱ μανάδες ποὺ θαμάζουν τὴν ἐγκληματικὴ τούτη θορυβοδέσταση ἡλιθιότητά τους, ὅλες οἱ ἀθλιες πραγματικότητες ἐδῶ ἀλαφρώνουν. Θαρεῖς καὶ γίνονται γιὰ νὰ πλαισιώνουν, μὲ τὴν ἀντίθεση, τὶς εἰκόνες τῆς εὐτυχίας ποὺ ξετυλίγουνται εὐγενικὰ στὴ γῆ, στὸν ἀέρα καὶ στὴ θάλασσα. Πιέζουν τὴν ἀτμόσφαιρα, καθορίζουν τὸ χρῶμα, τὴ διαφάνεια τῆς μόδας αὐτὰ ἐδῶ τὰ μέρη.

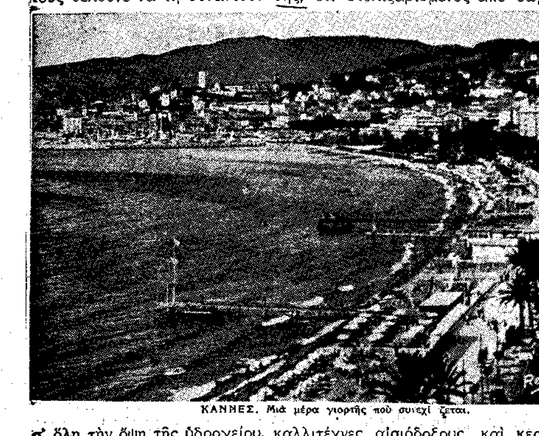

ΚΑΝΝΕΣ. Μιὰ μέρα γιορτῆς ποὺ συνεχίζεται.

Ἡ γεωγραφία τῆς Γαλλίας, ἡ ἱστορία τῆς, ὅπως οἱ μορφὲς τῶν Ἀγγέλων στοὺς πίνακες τῆς Ἀναγέννησης.

Κ' οἱ εἰκόνες τῆς εὐτυχίας εἶναι δεμένες μὲ τὸν κάθε περαστικό, μὲ τὰ φοινικόδεντρα ὅπου μαδᾶει ὁ ἥλιος, μὲ τὸ ἀφροκόπημα τοῦ πελάγου, μὲ τ' «ἀνθισμένα κορίτσια», μὲ τοὺς ταξιδιῶτες ποὺ κατεβαίνοντας ἀπὸ πᾶσα χώρα σμίγουν ἐδῶ ξαφνικὰ κάτω ἀπὸ τὸ φούντωμα τῆς καλοκαιριᾶς. "Ενας αἴθριος τόπος συνάντησης, σὰ στυλιζαρισμένος ἀπὸ τὶς Ἀσιατικὲς προβολὲς ποὺ ξεσκίζουν τὴ σημερινὴ μαρσεγιέζικη ζώνη.

Εἶναι μιὰ ἐπιδιορθωμένη Μαρσίλια. Συνταυτισμένη πιὰ στὰ μὲ τὴ μεσογειακὴ παράδοση, χωρὶς ἀνορθογραφίες. Χωρὶς ξιπασιές, χωρὶς ὑποχωρήσεις στὸν ἐξωτισμό. Ἀγνοεῖ τὸ «πέρα τῶν Γαδείρων». Τὸ μούρμουρο τοῦ νεροῦ της, θυμίζει νυχτιὲς τῆς Φρεαττίδας. Καὶ τὴ μέρα, ἡ ἀντηλιά του ἔρχεται, παίζει ὡς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἀνασταίνει κοιμάμενες θύμησες τῆς Βενετιᾶς καὶ τῆς Αἰγινάς μας.

Οἱ μαρνέροι, οἱ φαράδες, οἱ μικροπωλητάδες ἔχουν τὴ μελαψὴ κορμοστασιά, τὰ λυπημένα καὶ πονηρότατα μάτια, μιὰν εὐγένεια μερακλωμένη, σὰν τοὺς δικούς μας ξυπόλυτους. Τὰ ἴδια λαϊκὰ πρόσωπα, μὲ τὴν ὁλόσπιθη καλωσύνη. Σοῦ δίνουν κουράγιο καὶ σοῦ ἐξηγοῦν τὶς μεγαλουργίες ποὺ ἀναβρύζουνε στ' ἀπροσδόκητα καὶ φωτίζουν τοὺς αἰῶνες! Σοῦ ἔρχεται νὰ τοὺς μιλήσεις ρωμαΐτικα, τὴν ἀκατάλυτη γλῶσσα ποὺ ἔθωσε νόημα σ' ὁλάκερη τοῦτην ἐδῶ τὴ Μεσόγειο. Θέλεις νὰ καθήσεις μαζί τους, τὰ πάντα σου νὰ δώσεις γιὰ νὰ γίνει ἕνα σπίτι καλλίτερο, ἕνα παιδί εὐγενικότερο, ἕνας νέος πιὸ ἄξιος. Νὰ μείνεις κοντά τους—ἢ κι ἂν φύγεις, πάντα νὰ σὲ παρακολουθεῖ καὶ νὰ σ' ὁδηγάει ἡ χαμοελαστή τους καρτερία κ' ἡ λιβακωτὴ ὄψη τοῦ κορμιοῦ τους ποὺ τρέχει πάνω στὰ μουράγια.

Κ' οἱ πιτσιρίκοι χτοι μὲ τὰ ἑλληνόπαιδα. Σκαταλιάρηδες, βουεροί, κάτω ἀπὸ τὶς δρασκελιὲς καὶ τὴν ἀγριμισιάτους σπαρταράει καὶ τσακίζεται ἀκόμη κ' ἡ ἀπομεσήμερη σιωπή. Τὴν κυνηγάνε, τὴν πετροβολοῦν, ἐχτροί της αἱμοβόροι. Σ' ἐμποδίζουνε νὰ κοιμηθεῖς κι ὡστόσο εἶναι τέτοιο τὸ μπρίο τῆς ζωῆς τους ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ θυμώσεις. Βγαίνεις στὸ παράθυρο νὰ τοὺς βρίσεις, νὰ τοὺς πεῖς πῶς θὰ τοὺς ταράξεις, ὅπως ἡ Ἀγία Μαρίνα τὸ διάβολο (ἢ ὅπως ὁ διάβολος τὴν Ἀγία Μαρίνα...) μὰ σὲ πνίγουν τὰ γέλια. Μέσα σου καίγουνται καὶ γίνονται καπνὸς οἱ ἀστικὲς κ' οἱ γραφειοκρατικές του μιζέριες, οἱ διανοούμενοι γεροντοπαλληκαρισμοί σου. Ἀφίνεις τὸ παράθυρο, βγαίνεις στὸ δρόμο καὶ λαγταρᾶς νὰ πέσεις χάμω, νὰ παίξεις μὲ τὴν τρελλὴ παρέα τους, νὰ τοὺς ἀφήσεις νὰ σὲ τυλίξουν στὸν ξέφρενο οἶστρο τους. Ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου, τὰ παιδιὰ τῆς Μεσόγειος στέκουν σὰν τὸ πιὸ ἡρωϊκὸ κάλεσμα γιὰ τὴ ζωή.

Καὶ τὸ τοπίο ἔχει μάθει, ἔχει μιμηθεῖ πολλὰ ἀπὸ τὴν παιδιάτικη αὐτὴ γλῶσα.

Ἡ νεροφεγγιὰ σμίγει μὲ τὰ πόδια τους, ποὺ κρεμνιέτανε στὰ μπετόνια τοῦ κυματοθραύστη. Ξεγυμνώνει τὶς γέρικες ὄψες τῶν ξενοδοχείων, τὰ ταπειὰ χαμώγια καὶ μέσα στὴ μνήμη σου ἀνοίγει μιὰ διαδοχὴ ἀπὸ τὶς πιὸ μεθυσμένες φιγοῦρες ποὺ ἀντίκρυσες στὰ πρῶτα δικά σου μόρτικα βήματα.

Ἡ πολιτεία, καθὼς κυβερνιέται ἀπὸ τὴ ζωντάνεια τοῦ λιμανιοῦ, σοῦ γίνεται ἀδελφικά, σὲ κάνει νὰ δεῖς ἀπὸ τώρα κιόλας τὸν καιρὸ ὅπου θὰ τὴ στοχάζεσαι, ποὺ θὰ σὲ συντροφεύει καὶ θὰ πλουτίζει τὴν καοδιά σου.

Κι ἐπειδὴ εἶσαι πραγματικὰ εὐχαριστημένος, συλλογιέσαι τοὺς ἀκριβοὺς φίλους ποὺ σοῦ λείπουν καὶ ποὺ ἔπρεπε αὐτὴ τὴν ὥρα ν' ἀκούουνται τὰ πατήματά τους πάνω στὸ ἴδιο τοῦτο πλακόστρωτο. Κ' οἱ νύχτες σοῦ βουρκώνουν τὰ μάτια γιὰ τὴν καθημερινὴ βαθύτητα τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν ἀπλότητα γιὰ τὶς ἀμολύντες του εὐγένειες. Καὶ γιὰ τὶς μυθιστορηματικές του ἀτιμίες.

☘

Ἡ θάλασσα εἶναι σὰ μιὰ παράδεισο ποὺ ἔπηξε μέσα στὴν καλοκαιριά, μοσκοβολᾶει μύδια καὶ πεῦκα, σὲ τραβᾶ ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι πρὸς τὸ χωριοῦδάκι ποὺ λέγεται Σαμπλέτ. Σὲ πηγαίνει ἕνα ἀστεῖο βαπόρι. Σοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση πὼς ἀνήκει λιγώτερο στὴ θάλασσα—περισσότερο στὶς σκονισμένες προθῆκες ἑνὸς μαγαζιοῦ, ὅπου ἔχουν ἀραδιάσει καὶ ξεχάσει πρὸ χρόνων παλιὰ παιχνίδια γιὰ πολὺ μωρὰ παιδιά. Καὶ σὲ λίγο ποὺ σφυρίζει νὰ φύγει, καὶ βάζουν ἀρχὴ νὰ χτυποῦν οἱ μηχανές του, στὸ πύκνωμα αὐτοῦ τοῦ θορύβου στρουφίζει ἕνας καπνὸς γέρικος καὶ μαζὶ ξεσκισμένος ἀπὸ τὴ φρεσκάδα τοῦ νεροῦ κι ἀπὸ τὸ φῶς.

Ὁ καπετάνιος εἶναι χωρατᾶς, βαρυκίνητος, στρέφει καὶ κάνει διαρκῶς τὸ μάτι σὲ κάθε θηλυκὸ ποὺ μεταφέρει τὸ πλεούμενό του. Τὶς παίρνει τὶς γυναῖκες κατὰ σειρά, χωρὶς νὰ ταράζεται καθόλου ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τους. Εἶναι σὰν τοὺς πολὶ μεγάλους συγγραφεῖς, σὰν τοὺς δαιμόνιους καλλιτέχνες ποὺ ζαίοουνε νὰ παραλλάζουν τὴν πραγματικότητα, νὰ τὴ ζωμόνουν καὶ νὰ τῆς δίνουν τὴν ὄψη ποὺ θέλει ἡ φαντασία τους. Στὸ τοιγερὸ ντεκολτὲ τοῦ ἀγρυπνᾶ ἕνας Ντοστογιέφσκυ, ἀναπαύεται ἕνας Μιχαὴλ Ἄγγελος κ' εἶναι βέβαιος πὼς θὰ μεταβάλει τὸ πᾶν, πὼς ὅλα αὐτὰ τὰ θηλυκὰ θὰ ἀποτελέσουνε, μόλις θελήσει, πειθήνιους ἐσμοὺς ἰδιόκτητου χαρεμίου. Καὶ καταδεχτικός, κάνει τὸ μάτι. Μόλις ἀνοίξουμε λίγο, φωνάζει κι ἀνεβαίνει ὁ μηχανικός, ποὺ γίνεται τιμονιέρης, κι ὁ πλοίαρχος γίνεται τότε εἰσπράγτορας. Εἶναι οἱ δυὸ μόνοι θεοὶ τοῦ «θαλάσσιου ξύλου» καὶ πρέπει νὰ παίξουν ὅλους τοὺς ρόλους... Αὐτὲς οἱ μεταβαθμίσεις τῆς πραγματικότητας τοῦ ἀρέσουν τοῦ Μιχαὴλ Ἄγγελου.

Πρὶν ἀπὸ τὶς Σαμπλέτ, εἶναι ἕνα χωριουδάκι ποὺ λέγεται Ταμαρίς. Ἡ προκυμαία, οἱ πλατεῖες, ἡ βαπορόσκαλα κ' οἱ δρόμοι ποὺ ξεχειλοῦν πεῦκα καὶ φοινικόδεντρα. Καὶ ροβινσώνεια ἐοημία. "Οπου ξαφνικά, πίσω ἀπὸ τὴν πούντα, βλέπεις κινούμενους πλήθος. Παρασκευάδες, κατάμαυρους σὰν ἐκεῖνον τοῦ Ντανιὲλ ντὲ Φόε, κατάλευκους σὰν τὸν σύγγονον ἄλλον τοῦ Σωματείου 'Ηθοποιῶν... Μεγάλη κοσμοσυροή.

Κατόπι πεονοῦμε ἀπὸ τὸν πελαγίσιο διάδρομο ποὺ ἔνει στὶς δυὸ του μεριὲς τὰ πάρκα, ὅπου καλλιεργοῦνται τὰ μύδια, τὰ περίφημα μύδια τῆς Τουλώνας.

Πλησιάζουμε στὶς Σαμπλέτ, ὁ εἰσπράγτορας μεταβάλλεται πάλι σὲ πλοίαρχο, ὁ τιμονιέρης σὲ μηχανικό, βαροῦν τὰ καυπανάκια, ἀράζουμε καὶ ξεμπαρκάρουμε στὴ στεριά, ὅπου τ' αὐτοκίνητα τρέγουν, τρέχουν, ἀπὸ κάθε μεριά, ζητώντας τὴ συντομώτερη γραμμὴ γιὰ νὰ μᾶς τσαλαπατήσουν. Εἶναι μιὰ λωρίδα γῆς, τὴ δρασκελοῦμε. Βρισκόμαστε στὸ κέντρο τῶν Σαμπλὲτ κι ἀρχίζει ἡ ἀμμουδιά. "Οσο πάει τὸ μάτι σου. Κεφαλάρι τῆς ἀμμουδιᾶς, ἕνα ἐστιατόριο, ποὺ ἡ ταράτσα του, μακριὰ σὰ δρόμος, ἔχει σκεπὴ μιὰ πολύρριζη κρεββατίνα. «Γιὰ νὰ περνάει ὁ ἥλιος φιλτραρισμένος, ξεπίτηδες γιὰ τοὺς πελάτες!», πληρωμένα ἀπὸ τὴ γκαρσόνι, ποὺ εἶναι ἐξηντάρης κι ἀποτελεῖ μιὰ σύνθεση Λογοθετίδη—Γιαννίδη. Σὰ νὰ τοὺς μιμεῖται συγχρόνως καὶ τοὺς δυό. Πηγαινοφέρνεται ἀγαῖοευτος, ἄγρηστος, ἔχει σηκωμένα τὰ ρεβέρια τοῦ πανταλονιοῦ του, χωρὶς λόγο μέσα στὴν τόση πυρὴ ξηρασία, καὶ βρίσκει κάποια φράση, κάποιο γιουμοριστικὸ γεφύσωμα ἀνάμεσα στὴν τεμπελιὰ του καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς πελατείας. Καταλαβαίνεις ἐδκολα

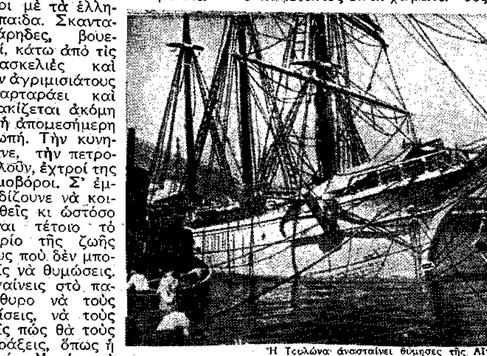
Ἡ Τουλώνα ἀνασταίνει θύμησες τῆς Αἰγινάς μας

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11]

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΑΝΙΣΛΑΒΣΚΙ

ΔΥΟ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ κ. ΤΑΚΗ ΜΟΥΖΕΝΙΔΗ

Ἐδῶ καὶ εἴκοσι μέρες μιὰ λιγοστιχη ἀγγελία στὶς ἐφημερίδες πέρασε ἀπαρατήρητη τόσο ἀπ' τοὺς καλλιτέχνες καὶ διανοούμενους, ὅσο κι' ἀπὸ τὸ μεγάλο κοινό. Τὸν ἴδιον ὅμως χρόνο σ' ὅλο τὸν πολιτισμένο κόσμο, τὸ ἴδιο σύντομο τηλεγράφημα ἀπ' τὴ Μόσχα προκάλεσε θαθύτατη συγκίνηση. Ὁ Κωνσταντῖνος Στανισλάβσκι πέθανε!! Ἕνας ὁδηγητὴς τοῦ παγκόσμιου σκηνικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ τόνομά του καὶ ἡ δράση του εἶναι συνυφαμένα μὲ τὴν ἱστορία τοῦ νεώτερου θεάτρου. Οἱ μεγαλύτεροι ἐκπρόσωποι τῆς σύγχρονης δραματικῆς τέχνης, ὅπως ὁ Μένγερχολτ, ὁ Ράϊνχαρτ, ὁ Φέλιγκ, ὁ Κοπῷ κ. ἄ. στάθηκαν μαθητές του. Ἡ ἐπίδραση ποὺ εἶχε τὸ πέρασμά του καὶ ἡ θετική του συμβολὴ πῆραν κιόλας τὴν πιὸ ζηλευτὴ θέση στὴν ἱστορία τοῦ θεάτρου τοῦ τέλους τοῦ 19ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Γιὰ μᾶς προσωπικὰ στάθηκε παράδειγμα πίστης καὶ ἀφοσίωσης στὴν ἰδέα τοῦ ἀληθινοῦ θεάτρου τέτοιο ποὺ μὴν μποροῦμε νὰ πιστέψουμε σ' ἄλλο δρόμο καὶ σύστημα δουλειᾶς γιὰ τὴν δημιουργία ἑνὸς πραγματικὰ νεοελληνικοῦ θεάτρου.

Τώρα ποὺ εὐλαβικὰ στεκόμαστε μπροστὰ στὸ ἔργο του καὶ θηνοῦμε μὲ τὴν παντοτεινὴ του ἀπομάκρυση ἀπ' τὴς ὁδηγήτρες γραμμὲς τῆς τέχνης, τώρα ποὺ ἀνακεφαλαιώνουμε τὴ σεβασμὲ τὴν πολύπτυχή του συμβολὴ στὸ θέατρο, νοιώθουμε τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση νὰ τοῦ ἀφιερώσουμε τὰ λίγα αὐτὰ λεγόμενα. Ἡ ζωὴ ὅμως καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου δασκάλου πρέπει νὰ μελετηθοῦν συστηματικώτερα ἀπὸ τοὺς νέους ἐργάτες τοῦ θεάτρου. Τὸ θέλω τὸ «ζῆ μου μέσα στὴν τέχνη» πρέπει νὰ γίνει τὸ εὐαγγέλιο τῶν νέων καλλιτεχνῶν, ὅπου νὰ καταφεύγουν σ' ὅλες τὶς κρίσιμες στιγμὲς τῆς προσπάθειάς τους γιὰ νὰ ἀντλοῦν πίστη καὶ θάρρος. Μέσα στοὺς πρωτοπόρους τῆς τέχνης δὲν εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ μὲ τὴν τίμια καὶ συστηματικὴ τους δράση μπόρεσαν νὰ στεφθοῦν παραδείγματα γιὰ μίμηση. Ὁ Στανισλάβσκι εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους αὐτούς.

☘

Ἡ σύντομή μας αὐτὴ μελέτη θασιζεται πάνω στὶς ἑξῆς ἐργασίες, ἐκτὸς ἀπὸ πολλὲς ἄλλες μικρότερης σημασίας, ποὺ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὶς ἀναφέρουμε:

1) Κ. Στανισλάβσκι: Ἡ ζωή μου μέσα στὴν τέχνη. "Εκδοση "Αλμπερτ. Παρισίων 1934.

2) Γκρεγκὸρ καὶ Μόλλερ: Τὸ ρωσσικὸ θέατρο, Βιέννη 1928.

Ὁ Στανισλάβσκι 70 χρονῶν (1933)

3) Ι. Βάμπ: Τὸ σύγχρονο θέατρο. Λειψία 1928.

4) Ν. Γκούφρηνκελ: Τὸ σύγχρονο θέατρο τῆς Ρωσσίας. "Εκδοση τῆς διεθνοῦς τῶν ἐρασιτεχνῶν τοῦ θεάτρου, Παρίσι.

☘

Τὸ ρωσσικὸ θέατρο ξεκινάει ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα μὲ σπαραδικὲς ὅμως παραστάσεις στὶς αὐλὲς τῶν τσάρων. Μόνιμο θέατρο ἀπόχτησε ἡ Πετρούπολη στὰ 1756. Ὁ 19ος ὅμως αἰῶνας στάθηκε ἐποχὴ περισυλλογῆς, συστηματοποίησης καὶ ἀνθισης τοῦ θεάτρου. Στὸ μεταξὺ κυριαρχοῦσαν στὴ Ρωσσία οἱ διάφοροι εὐρωπαϊκοὶ θίασοι καὶ κυρίως ἡ ἰταλικὴ ὄπερα καὶ τὸ γερμανικὸ καὶ γαλλικὸ θέατρο. Τὴν ἴδια ἐποχὴ στὸ «Μικοὸ θέατρο» τῆς Μόσχας καὶ στὸ «Ἀλεξανδρίνεν—Τεάτρ» τῆς Πετροῦπολης ἐπαιζαν δυὸ ἐργανωμένοι ρωσσικοὶ θίασοι. Οἱ παραστάσεις τους ὅμως ἦσαν ἀφρέντιστες καὶ ἀσθιὰ ἐπηρεασμένες ἀπ' τὸ ξένο θέατρο. Ὡστόσο ἀμέσως ἀπ' τὴν ἀρχὴ φανερώθηκαν ἠθοποιοὶ μὲ μεγάλο ταλέντο καὶ συγγραφεῖς ἐξαιρετικοί. Εἶναι βέβαια ἀλήθεια πὼς ἡ ρωσσικὴ ψυχὴ ποὺ ἐκδηλώθηκε τόσο ζωντανὰ μὲ τὴν ἰδιομορφία της στὴ λογοτεχνία δὲν εἶχε παράλληλη καὶ ἰσάξια ἐκδήλωση στὴ δραματικὴ ποίηση. Ἀλλὰ κι' αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ γίνει μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν Γκριμπόιεντοφ, Γκόγκολ, Ὀστρόφσκι καὶ Τολστόϊ. Στὰ ποῶτα τὰ ἀκόμα ἐθήματα ἡ σκηνικὴ τέχνη παρουσιάστηκε μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα ποὺ καὶ σήμερα ξεχωρίζουν τὸ ρωσσικὸ ἀπὸ τὸ παγκόσμιο θέατρο. Καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ εἶναι ἡ ἐξέχουσα θέση τῆς χορευτικῆς τέχνης καὶ ἡ μαζικότητα στὴν καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση.

Στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 19ου αἰῶνα πέντε σκηνὲς—3 στὴν Πετροῦπολη καὶ 2 στὴ Μόσχα—ἔπαιζαν τὸ δοσικώτερο ρόλο κάτω ἀπ' τὴν ἐπίδραση τῆς αὐλῆς. Ἦσαν ὅμως ὅλα τὰ θέατρα δίχως ἀρχὲς καὶ χωρὶς κατευθύνσεις. Τὸ γνωστὸ ταμπεραμέντο τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ξεχύνονταν πάνω στὴ σκηνὴ ἀπειθάρχητο καὶ ἀκαλλιέργητο.

Σὲ μιὰ τέτοιαν ἐποχὴ γεννήθηκε στὴ Μόσχα (1863) ἀπὸ πατέρα μεγαλέμπορο ὁ Κων)τῖνος Σιέργκεβιτς Ἀλέξιεφ. Ἡ γιαγιά του ἀπὸ μητέρα, ἦταν γνωστὴ Γκλλίδα ἠθοποιὸς ποὺ σ' ἕνα τουρνὲ της παντρεύτηκε στὴ Ρωσσία. Σὰν ὅλες τὶς μεγαλοαστικὲς οἰκογένειες τῆς ἐποχῆς 1860—1880, οἱ Ἀλέξιεφ ζοῦσαν μέσα στοὺς χοροὺς καὶ τὰ πλούσια ξεφαντώματα.

Οἱ ἀδελφές του κι' ὁ Κων)τῖνος ἀνατράφηκαν ὅπως τοιρίαζε σὰν τάξη τους, μὲ θάση τὰ γχλλικὰ γράμματα. Τὶς ὧρες ὅμως τῶν παιχνιδιῶν μαζεύονταν ὅλα τὰ παιδιὰ γύρω ἀπ' τὸν Κ., γιὰ νὰ ἑτοιμάσουν τὸ τσίρκο (ἱπποδρόμιό) τους. Ὁ ἴδιος λαχταροῦσε νὰ μεγαλώσει γιὰ νὰ γίνει διευθυντὴς τσίρκου. Μὰ καὶ μὲ τὸ κουκλοθέατρο κατασκεύασαν τὰ ἀδέλφια κι' ὁ μικρὸς φιλικὸς κύκλος τῆς οἰκογένειας Ἀλέξιεφ.

Στὰ χρόνια ἐκεῖνα ἡ Ρωσσία περνοῦσε περίοδο ἐντατικῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κίνησης. Τὸ θέατρο μεσουρανοῦσαν δυὸ-τρία ὀνόματα, ποὺ στάθηκαν πνευματικοὶ δάσκαλοι τοῦ νεαροῦ Κων)τῖνου. Ἡ συντροφιά τους παρακολουθοῦσε συστηματικὰ τὶς παραστάσεις τοῦ «Μικροῦ θεάτρου τῆς Μόσχας» καὶ γυρνώντας στὸ σπίτι διεργόνωνε ἐρασιτεχνικὲς παραστάσεις. Μέσα ἀπ' αὐτὲς ἔβγαζε ὁ Κ. τὶς ἀρχὲς τοῦ θεάτρου ποὺ τοῦ ἔμελλε ἀργότερα νὰ ἱδρύσει. Εἶναι ἀφάνταστη ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μέθοδός του γιὰ τὴ συγκεντρωση τῶν παρατηρήσεων ποὺ κάνανε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Γιατὶ ἀπὸ ἀπ' αὐτὲς καὶ τὴ μίμηση τῶν μεγάλων ἠθοποιῶν, δὲν εἶχε ἄλλες πηγές, οὔτε καὶ δάσκαλο. Ὁ ξακουστὸς Ἰταλὸς ἠθοποιὸς Ρέσσι μὲ τὸ θίασο τοῦ στάθηκε γιὰ κάμποσα χρόνια τὸ μεγάλο του πρότυπο. Ὁ μικρὸς Κ. πίστευε ὅτι ἀντιγράφοντας τὰ μεγάλα πρότυπα παίρνουμε τὴ συνήθεια τοῦ ὡραίου καὶ δάλθηκε νὰ μιμεῖται ὅλους ἐκείνους ποὺ τοῦ φαίνονταν ἄξιοι. Ὁ πατέρας του ἐντιμώντας τὴν κλίση τοῦ παιδιοῦ του, διασκεύασε ἕνα διαμέρισμα τοῦ σπιτιοῦ τους τῆς Μόσχας σὲ σάλλα θεάτρου κι' ἄφησε ἐλεύθερο τὸν Κ. νὰ πειραματιζεται. Ἐκεῖ ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης προσπαθοῦσε νὰ μιμηθεῖ τὸν δημιουργὸ τῆς δραματικῆς τέχνης τῆς Ρωσσίας καὶ πρώην ἠθοποιὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θεάτρου Στσέπκιν (1788—1863).

Θέλοντας νὰ κατασταστεῖ ἐπαγγελματιὰ ἔδωσε ἐξετάσεις στὴ δραματικὴ σχολή. Οἱ δάσκαλοί του, μὰ καὶ ὁ Ἰδιος, θρήκαν τὴν ἀναγγελία του κακὴ καὶ κακὸ τὸ «φυσίον» του. Μὰ οὔτε στὴ σχολὴ δὲ θρῆκε ἐκεῖνο ποὺ ἀποζητοῦσε καὶ γιαυτὸ ἀποσύρθηκε τὴν τρίτη κιόλας ἑβδομάδα.

Ἤπρε μέσος σὲ μιὰν ἀποτυχημένη προσπάθεια ἑνὸς κύκλου ἀπὸ φίλους του κι' ὕστερα ἔρχομε μόνος στὴν ἐξοχὴ γιὰ νὰ μελετήσει καὶ νὰ καλλιεργήσει τὴ φωνὴ του καὶ τὶς κινήσεις του.

Ὑποχρεωμένος νὰ δουλεύει στὸ γραφεῖο τοῦ πατέρα του ὡς τὶς 7 μ. μ., γυρνοῦσε θιαστικὰ στὸ σπίτι γιὰ ν' ἀρχίνισει τὶς ἀσκήσεις του ποὺ τέλειωναν στὶς

ΤΟ ΞΕΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Ζ. Β. ΠΡΙΣΛΕΥ

ΜΕΤΑΦΡ. Κας ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ: Μιά παρέα φίλων: ὁ Γουώβερτον μὲ τὴ γυναίκα του Μάργκαρετ κι' ὁ Πέντρελ ξεκίνησαν ἕνα φθινοπωρινό βράδυ ἀπὸ τὸ ἑξοχικό ἐπαρχιακό σπίτι τῶν Λίνελλ. Στὸ δρόμο τους ἔπεσαν δυνατὴ βροχή, ποὺ ἔπειτ' ἀπὸ λίγο ἔγινε μπόρα, χαλάζισμα. Σ' ἕνα σημεῖο ἐχλιάσαν φῶτα. Ἦταν ἕνα μοναστηριακό, παράδεισο σπίτι, στὴν ἐρημιά. Κατέβηκαν καὶ πῆγαν νὰ ζητήσουν φιλοξενία. Τοὺς ἄνοιξε ἕνας μοναχός, τρομαχτικὸς γίγαντας, ὁ ὑπηρέτης τοῦ σπιτιοῦ. Σὲ λίγο παρουσιάστηκαν δυὸ ἄλλοι, περίεργοι ἀνθρωποι—μιὰ κοντόχοντρη κυρία γυναίκα κι' ἕνας ξερακιανὸς τύπος—οἱ ἀδελφοὶ Φεμ—ποὺ ὅστερα ἀπὸ μεγάλο διστανμὸ δέχτηκαν νὰ τοὺς φιλοξενήσουν. Τὴν ὥρα ποὺ τρώνε, ἀκούγονται δυνατὰ χτυπήματα στὴν ἐξώπορτα. Ἤσαν δυὸ νέοι ἕνας ἄντρας καὶ μιὰ γυναίκα, χαμένοι κι' αὐτοὶ μέσα στὴ νύχτα, ποὺ ζήτησαν ἐπίσης φιλοξενία. Κάθονται ὅλοι μαζὶ στὸ τραπέζι καὶ μετὰ τὸ γεῦμα ἀπλώνεται μιὰ στενόχωρη σιωπὴ ἀνάμεσα τους:

8

"Ο Φίλιπ μίλησε πρῶτος:

—"Αν δὲν τὸ θεωρεῖτε ἄπρεπο, θὰ καπνίσω μιὰ πίπα.

Μιλῶντας ἔτσι σ' ὅλους, διευκόλυνε τὴ γενικὴ συζήτηση. Ἔβγαλε τὴν πίπα του, ὁ Σὲρ Οὐίλιαμ πῆρε ἕνα πούρο, ὁ Πέντρελ κι' οἱ δυὸ γυναῖκες ἀνάψανε τσιγάρο. Ὁ Φεμ περιρίστηκε νὰ πιεῖ τζίν καὶ νερό.

Ὁ Πέντρελ εἶπε:

—Βέρετε κάτι; Πρέπει νὰ παίξουμε κανένα παιχνίδι.

—Περίφημη ἰδέα, φώναξε μ' ἐγκαρδιότητα ὁ Σὲρ Οὐίλιαμ. Δὲν εἶν' ἀκόμα ὥρα γιὰ ὕπνο. Τί θὰ λέγατε γιὰ ἕνα μπρίτζ;

Ἡ Μάργκαρετ ἐπιδοκίμασε μ' ἐνθουσιασμό:

—Περίφημα!

Σκέφτηκε πόση ἀνακούφιση θὰ τῆς χαρίζανε οἱ γνωστές μορφές, οἱ ρηγάδες κι' οἱ ντάμες. Καταλάβαινε τώρα γιατὶ νοιώθουνε τέτοιο πάθος γιὰ τὰ χαρτιὰ οἱ γέροι, ποὺ τοὺς τριγυρίζουνε ξένα πρόσωπα καὶ διασταυρώνουνται κάθε βράδυ μὲ τὸ θάνατο.

—Μὰ δὲν ἔχω χαρτιά, εἶπε ὁ Πέντρελ στὸν Γουώβερτον. Θὰ σοῦ κάνω μιὰν ἐρώτηση. Ἔπειτα ἐσὺ θὰ ρωτήσεις τὴν Μίσες Γουώβερτον κ' ὕστερα θὰ πᾶμε συνέχεια. Ὅ,τι ποῦμε θὰ μείνει μυστικὸ ἀνάμεσά μας, μὰ παρακαλοῦνται ὅλοι νὰ μιλήσουν ἀρκετὰ δυνατά, γιὰ ν' ἀκούσουμε ὅλοι.

Κανεὶς δὲν διαμαρτυρήθηκε.

—Μπρός, εἶπε ὁ Φίλιπ. Μονάχα μὴ μοῦ κάνεις δύσκολη ἐρώτηση. Μὴν ξεχνᾶς πὼς εἶμαι δειλὸς καὶ πὼς εἶμαι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ περάσω ἀπὸ τὴν ἀνάκριση.

—Πολὺ καλά. Γιὰ ν' ἀρχίσουμε, δὲ θὰ σοῦ κάνω καμμιὰ πολὺ προσωπικὴ ἐρώτηση....

Ὁ Πέντρελ συλλογίστηκε λιγάκι.

—Λοιπόν, τί λὲς γι' αὐτό: Παραδέχεσαι πὼς μέσα στὴ ζωὴ ὑπάρχουν ἀναρθμητες παγίδες;

—Ὤ! μὴν τοῦ μιλᾶτε γιὰ τὴ ζωή, διάολε ἡ Μάργκαρετ. Πρὶν ἀπὸ λίγο μοῦ εἶπε νὰ μὴ συζητᾶω γι' αὐτή.

—Ἠσύχασε, Μάργκαρετ, εἶπε ὁ Φίλιπ.

Ὡστόσο ἔνοιωθε πὼς ἡ συμπάθειά του γιὰ κεῖνη μεγάλωνε. Ὁ συλλογισμός της, ἡ τόσο χαρακτηριστικὸς, τοὺς ἔφερνε σιγὰ-σιγὰ κοντὰ τὸν ἕνα στὸν ἄλλον.

—Ναί, παραδεχομαι πὼς ὑπάρχουνε παγίδες, ἀποκρίθηκε.

—Καλά.

Ὁ Πέντρελ ἀνακάτωσε τὰ μαλλιά του καὶ ἡ Γκλαντὺς ἔβαλε τὰ γέλοια.

—Πές μας λοιπόν, ποιὰ εἶναι κατὰ τὴ γνώμη σου ἡ πιὸ φοβερή; Μ' ἄλλα λόγια, ἀν ὑπάρχει παγίδα στὴ ζωὴ ποὺ βρίσκεται; Μὲ καταλαβαίνεις; Θέλω νὰ πῶ, ποιὸ λάκκο ἔχει ἡ φάβα;

Ὁ Φίλιπ τράβηξε μια ρουφηξιὰ ἀπὸ τὴν πίπα του.

—Περιμένετε. Εἶναι μια ἐρώτηση ποὺ δὲ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαντήσει εὔκολα, ἔτσι στὰ πεταχτά.

Τράβηξε ἄλλη μιὰ ρουφηξιά.

—Δηλαδὴ, ξακολούθησε ὁ Πέντρελ, πιστεύεις πὼς ὅλες οἱ παγίδες ἔχουν ἀξία; Ἀν εἶναι ἔτσι, πέστο.

—Θὰ τὸ δεῖλα πολύ, ἀπάντησε ὁ Φίλιπ, μὰ δὲ μπορῶ, γιατὶ ὑπάρχει πραγματικὰ μιὰ παγίδα, μιὰ πολὺ μεγάλη, γεγάντια παγίδα. Νὰ πῶς τὴν βλέπω ἐγώ: Μοῦ φαίνεται πὼς γιὰ νὰ ζήσει κανεὶς ἔντιμα, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κοπιάζει ἀτέλειωτα, κι' ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει ἀληθινὰ τέτοιον κόπο. Μιλῶ γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς, τὴν πολιτισμένη ζωὴ, ὅπως τὴ λένε, κι' ἐγὼ τὴ ζωὴ ποὺ κάνει ὁ Ζουλοὺ ἢ ὁ κάτοικος τῆς Πολυνησίας. Ἐμεῖς πρέπει νάμαστε ἔτσι φροντισμένοι, ἔτσι περιποιημένοι, ἔτσι τακτικοί, πρέπει νὰ πλάθουμε τόσα σχέδια καὶ νὰ παίρνουμε τόσες προφυλάξεις, ποὺ πρότ δὲν τὰ καταφέρουμε ν' ἀπολάψουμε μήτε χαρά, μήτε ἄνεση κι' ἀκόμα πιὸ πολὺ νὰ νοιώσουμε καμμιὰ πραγματικὴ μέθη. Μοιάζουμε σὰν τοὺς παλιάτσους στὴ σκηνή. Ἡ μοναδικὴ μας ἱκανοποίηση εἶναι νὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε: «Οὖφ! Ξεμπέρδεψα καὶ τούτη τὴ φορά!» Μὲ καταλαβαίνετε; Ἂν ἀποφασίσεις ν' ἀφήσεις τὰ πράματα νὰ κυλήσουνε στὸ δρόμο τους, χωρὶς νὰ φροντίσεις γιὰ τίποτα, τότε κουτουλᾶς κάπου κι' ἔλα πάνε, γκρεμίζονται. Μ' ἀν κάνεις ὅ,τι πρέπει γιὰ ν' ἀποφύγεις τὸ ἐμπόδιο, παιδαίνεις τέτοιαν ἐξάντληση, ποὺ δὲν ἔχεις πιὰ τὸ κουράγιο ν' ἀπολάψεις τὴ ζωή. Καὶ δὲν σοῦ χρησιμεύει σὲ τίποτα ἂν θὲς νὰ μιλήσεις γιὰ συμπίεσμό, καὶ τὰ παρόμοια... "Αν δοκιμάσεις νὰ ἐφαρμόσεις τὶς ἀρχὲς σου, συναντᾶς ἐμπόδια, ἀνησυχία, θόρυβο, κι' ὕστερα κι' ἄλλα ἐμπόδια καὶ πάει λέγοντας. Ἂν πάλι ἐγκαταλείψεις τὸν ἑαυτό σου σ' αὐτές, ἔστω καὶ μιὰ μονάχα στιγμὴ, θάρβεῖ ἡ καταστροφή.

—Δὲ μποροῦμε, ἐξακολούθησε ὁ Φίλιπ, νὰ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὴ ζωή. Καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνουν ὅλα συντρίμμια, πρέπει ν' ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ διορθώνουμε. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀστόχαστο, ἀπόψε ἔνοιωθε μέσα της τὴ διάθεση νὰ ρωτήσει, ν' ἀπαντήσει, ν' ἀκούσει τὰ πρόσωπα καὶ τὸ περιβάλλον, τὸ ἰδιο παράξενα, τὴν ἔκανον ν' ἀλλάξει γνώμη.

—Θ' ἀρχίσομαι ἀπὸ ἑένα, εἶπε ὁ Πέντρελ στὸν Γουώβερτον. Θὰ σοῦ κάνω μιὰν ἐρώτηση. Ἔπειτα ἐσὺ θὰ ρωτήσεις τὴν Μίσες Γουώβερτον κ' ὕστερα θὰ πᾶμε συνέχεια. Ὅ,τι ποῦμε θὰ μείνει μυστικὸ ἀνάμεσά μας, μὰ παρακαλοῦνται ὅλοι νὰ μιλήσουν ἀρκετὰ δυνατὰ, γιὰ ν' ἀκούσουμε ὅλοι.

Κανεὶς δὲν διαμαρτυρήθηκε.

—Μπρός, εἶπε ὁ Φίλιπ. Μονάχα μὴ μοῦ κάνεις δύσκολη ἐρώτηση. Μὴν ξεχνᾶς πὼς εἶμαι δειλὸς καὶ πὼς εἶμαι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ περάσω ἀπὸ τὴν ἀνάκριση.

—Πολὺ καλά. Γιὰ ν' ἀρχίσουμε, δὲ θὰ σοῦ κάνω καμμιὰ πολὺ προσωπικὴ ἐρώτηση....

Ὁ Πέντρελ συλλογίστηκε λιγάκι.

—Λοιπόν, ὅλοι σύμφωνοι. Μὴ ξεχνᾶτε πὼς ἔχετε τὴν ὑποχρέωση ν' ἀπαντήσετε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη εἰλικρίνεια. Γεγονότα, μονάχα γεγονότα!

—Ἄμα τὸ καλοσκεφτεῖ κανένας, ὁ μοναδικὸς σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ παιγνιδιοῦ μὲ τὸν ἀπαράβατο κανόνα τῆς εἰλικρίνειας εἶναι ἡ τρομερὴ κριτικὴ τῆς κοινωνίας, εἶπε σιγανὰ ὁ Φίλιπ, πιέζοντας τὸν καπνὸ μέσα στὴν πίπα του.

Ὁ Φεμ τὸν κύτταξε μὲ κατάπληξη:

—Μὰ τί ἄλλο θέλατε νἆναι;

—Εἰν' ἀλήθεια πὼς δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ λέει πάντα ἐκεῖνο ποὺ συλλογίζεται, εἶπε ὁ σὲρ Οὐίλιαμ, κουνώντας τὸ τσιγάρο του. Φτὲ τοῦ κάτιξε ἀκριβά. Δὲν ξέρω ἀκόμα πὼς θὰ τὰ πᾶμε καὶ τώρα. Ἀστεῖοι εἶμαι κ' ἐγὼ σύμφωνος. Δὲν πρόκειται δὰ νὰ πεθάνουμε, ποὺ θὰ ποῦμε καὶ μιὰ φορὰ τὴν ἀλήθεια, ἔτσι στὴν τύχη.

—Πῶς θ' ἀρχίσουμε; ρώτησε ἡ Μάργκαρετ.

Τὴ παράξενε! Ἀνυπομονοῦσε ποὺ ἀργοποροῦσαν ν' ἀρχίσουνε. Τὸ ξωλ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνουν ὅλα συντρίμμια, πρέπει ν' ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ διορθώνουμε. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀστόχαστο, ἀπόψε ἔνοιωθε μέσα της τὴ διάθεση νὰ ρωτήσει, ν' ἀπαντήσει, ν' ἀκούσει τὰ πρόσωπα καὶ τὸ περιβάλλον, τὸ ἰδιο παράξενα, τὴν ἔκανον ν' ἀλλάξει γνώμη.

—Θ' ἀρχίσομαι ἀπὸ ἑένα, εἶπε ὁ Πέντρελ στὸν Γουώβερτον. Θὰ σοῦ κάνω μιὰν ἐρώτηση. Ἔπειτα ἐσὺ θὰ ρωτήσεις τὴν Μίσες Γουώβερτον κ' ὕστερα θὰ πᾶμε συνέχεια. Ὅ,τι ποῦμε θὰ μείνει μυστικὸ ἀνάμεσά μας, μὰ παρακαλοῦνται ὅλοι νὰ μιλήσουν ἀρκετὰ δυνατὰ, γιὰ ν' ἀκούσουμε ὅλοι.

Κανεὶς δὲν διαμαρτυρήθηκε.

—Μπρός, εἶπε ὁ Φίλιπ. Μονάχα μὴ μοῦ κάνεις δύσκολη ἐρώτηση. Μὴν ξεχνᾶς πὼς εἶμαι δειλὸς καὶ πὼς εἶμαι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ περάσω ἀπὸ τὴν ἀνάκριση.

—Πολὺ καλά. Γιὰ ν' ἀρχίσουμε, δὲ θὰ σοῦ κάνω καμμιὰ πολὺ προσωπικὴ ἐρώτηση....

Ὁ Πέντρελ συλλογίστηκε λιγάκι.

—Λοιπόν, ὅλοι σύμφωνοι. Μὴ ξεχνᾶτε πὼς ἔχετε τὴν ὑποχρέωση ν' ἀπαντήσετε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη εἰλικρίνεια. Γεγονότα, μονάχα γεγονότα!

—Ἄμα τὸ καλοσκεφτεῖ κανένας, ὁ μοναδικὸς σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ παιγνιδιοῦ μὲ τὸν ἀπαράβατο κανόνα τῆς εἰλικρίνειας εἶναι ἡ τρομερὴ κριτικὴ τῆς κοινωνίας, εἶπε σιγανὰ ὁ Φίλιπ, πιέζοντας τὸν καπνὸ μέσα στὴν πίπα του.

—

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΓΕΝΕΑΣ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΤΟΥ κ. ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΔΑΝΤΗ

(Τὰ «Ν. Γ.» ἀφήνουν ἀπόλυτα ἐλεύθερους τοὺς λογοτέχνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζητοῦν τὶς σχετικὲς συνεντεύξεις, νὰ ἐκφράσουν ὁποιεσδήποτε κρίσεις κι' ἀντιλήψεις τους τόσο γιὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς πνευματικοὺς ἐκπροσώπους τοῦ τόπου μας. Καμμιὰ ἀπολύτως δέσμευση δὲν δὲ ὑπάρξει ,οὔτε γιὰ τοὺς πιὸ στενοὺς συνεργάτες μας. Ὁ μόνος περιορισμὸς ποὺ θέτουν εἶναι νὰ μὴ θιχθεῖ ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ ὁποιουδήποτε. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πορτραῖτα αὐτὰ ἔχουν σκοπὸ νὰ δώσουν μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα συγγραφέων μιᾶς γενιᾶς κι' ὄχι νὰ προκαλέσουνε συζητήσεις, τὰ «Ν. Γ.» δὲ θὰ δημοσιέψουν καμμιὰν ἀπάντηση σὲ ὅσα τυχὸν ζητήματα θὰ θίγουνται σ' αὐτά. Ὁπωσδήποτε θὰ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία σὲ πολλοὺς ν' ἀπαντήσουν, ἀφοῦ ὁ κύκλος τῶν πορτραίτων αὐτῶν θὰ εἶναι ἄσο τὸ δυνατὸν εὐρύτερος, χωρὶς ὅμως νὰ κρατηθεῖ ὁποιοδήποτε ἱεραρχία στὴ δημοσίευσή τους, ποὺ θὰ γίνεται μὲ τὴ σειρὰ ποὺ μᾶς δίνουνται).

Τὸν πρωτογνώρισα πέρσι στὸ Κορωπί, ὅπου ὑπηρετεῖ ὡς γυμνασιάρχης. Μαλλιὰ πλούσια, ἀσλαισθητικὰ ριγμένα στὸ κεφάλι του, μέτωπο αἴθριο καὶ φωτεινό,σὰν νὰ ἀντικατοπτρίζει πιστὰ τὸ περιεχόμενό του, φρύδια πυκνὰ καὶ καλογραμμένα, μάτια μεγάλα καὶ ρεμβώδη, καθαρὰ μάτια ποιητοῦ, μ' ἕνα βλέμμα ἀγνό, γεμάτο εἰλικρίνεια καὶ ἔκφραση μαζί μὲ τὸ πλατὺ καὶ ἀβίαστο γέλοιο ποὺ τὸ στολίζει, συμπληρώνουν τὴν συμπαθητικὴ ποιητικὴ του φυσιογνωμία ποὺ εἶναι διάχυτη σ' ὅλο τὸ πρόσωπό του. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ σοῦ γεννᾶ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμηση. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦχουν πεῖ πὼς εἶναι ποιητής. Τὸ μαντεύεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ποὺ θὰ τὸν ἀντικρύσεις. Καὶ εἶναι τόσο εὔκολο νὰ τὸ καταλάβεις. Σοῦ τὸ λέν ὅλα: οἱ ἁπλοῖ καὶ ἀπροσποίητοι τρόποι του, ὁ ἔντονος αὐθορμητισμὸς στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις του, ἡ γλυκειὰ μὰ καὶ ἐλαφρὰ μελαγχολικὴ του ἔκφραση, σὲ στιγμὲς βαθειῶν στοχασμῶν, παρ' ὅλη τὴν γιουμοριστικὴ διάθεση ποὺ τὸν διακρίνει σὰν ἀντίδροπο, δείχνουν ὅλο τὸ πλούσιο ἐσωτερικὸ κόσμο καὶ τὴν λεπτὴ αἰσθηματικότητα, ποὺ ξεπηδᾶει ἀτόφια καὶ λαγαρὴ μέσα ἀπὸ τὰ ποιήματά του.

Ἕνας χρόνος στενῆς συναδελφικῆς συνεργασίας στὸ ἴδιο γυμνάσιο μᾶς συνέδεσε πιὸ σφιχτὰ ἀκόμα. Σ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα — μικρὸ ἢ μεγάλο δὲν ἔχει σημασία—οἱ συχνὲς συνομιλίες μας σὲ διάφορα θέματα πάνω στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσω καὶ νὰ ἐκτιμήσω πιὸ πολὺ: τὸν ἀληθινὸ διανοούμενο, τὸν εὐσυνείδητο ἐκπαιδευτικό, τὸν ἐμπνευσμένο καὶ εἰλικρινῆ ἰδεολόγο, τὸν ' συμπαθῆ ποιητή, τὸν ἀκούραστο καὶ σ ε μ ν ὸ ἐργάτη τοῦ στίχου. Γιατὶ εἶναι προπάντων σεμνὸς καὶ μετριόφρων ὁ Μιχ. Πετρίδης.

Σὰν ἀληθινὸς ποιητὴς ποὺ εἶναι ἐργάζεται ταπεινὰ καὶ ἀθόρυβα μὲ μόνη συντροφιὰ του τὴν πηγαία καὶ λεπτὴ ἐμπνευσή του. Ἀποτραβηγμένος ἀναγκαστικὰ ἐκεῖ, στὸ Κορωπί, μακρυὰ ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἐμφάνιση, κάθε περιττὴ διαφήμιση καὶ διαλαλητὴ ἀναγνώριση, ποὺ φαίνεται σὰν νὰ τὸν κουράζει, ἔξω στὸν ἀνοικτὸ ὁρίζοντα, μέσα στὴ δροσερὴ καὶ ἀσωματοποιημένη ἀτμόσφαιρα τῆς ἐξοχῆς, ἀφιερώνει τὶς πολύτιμες ὧρες ποὺ τοῦ περισσεύουν ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὴ λογοτεχνία νενικώτερα.

Ἡ Μοῦσα του τὸν συνοδεύει παντοῦ, ἀκόμα καὶ στὴ δουλειά του ἀπάνω ἔργεται σὰν μιὰ μυχικὴ ἀπαίτηση, κάτι σὰν τονωτικὸ ξεκούρασμα ποὺ τὸν βοηθεῖ στὸ δύσκολο καὶ δημιουργικὸ ἔργο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ. Συγνὰ καὶ ὅταν παραδίδει παραδίδεται στὰ φτερὰ τῆς γιὰ νὰ σφυρηλατήσει ὅλο τὸν ἱερὸ ἐνθουσιασμὸ τοῦ ποιητοῦ. τοὺς χαοαχτῆρες καὶ νὰ διαμορφώσει τὴν συνείδηση τῶν μαθητῶν του. "Ἐτσι μόνον **ἐξηγεῖται πῶς βρίσκει τὸν σκιὸ ταιμπλῶν.**

καιρὸ καὶ τὴ διάθεση γιὰ τόσο καρποφόρο καὶ ποιητικὰ ἀξιολογὴ ἐργασία ποὺ παρουσιάζει κάθε τόσο, μέσα στὸ φόρτο τῆς ἄλλης ἐργασίας του, διδακτικῆς καὶ γραφικῆς, ποὺ ἀποστραγγίζει καὶ ἀποστειρώνει καὶ τὴν πιὸ γερὴ ποιητικὴ ἰδιοσυγκρασία, τὸ πιὸ ὀροσερὸ καὶ σπαρταριστὸ ταλέντο, καὶ μεταβάλλει σὲ ἀγονο καὶ στείρο καὶ τὸν πιὸ γόνιμο καὶ εὐφάνταστο ποιητή.

Μιὰ ἀσυνήθιστη δροσιὰ καὶ εὐσυνειδησία χαρακτηρίζει ὁλόκληρη τὴν παραγωγὴ τῶν ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἔργων του. Κάθε ὡραῖο καὶ στὴν ἔξω φύση καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο τὸν πλημμυοίζει ἀπὸ τρυφερὸ αἴσθημα καὶ συγκίνηση, σ' ἕνα παλμὸ μεστὸ πόνο καὶ ἀγάπη σ' ὅ,τι εἶναι βαθειὰ ἀληθινό, αἰώνια ἀνθρώπινο, αἰσθηματικὰ καὶ κοσμοστικὰ καλὸ καὶ ὡραῖο.

Ἡ λατρεία αὐτὴ στὴν ὁμορφιὰ γενικῶς καὶ στὴν καλωσύνη καὶ ἡ βαθύτερη συμπόθειά του στὸν ἄνθρωπο ἐκδηλώνεται καθαρὰ σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἁπαλὰ καὶ ἤρεμα, χωρὶς ρητορικοὺς λυρισμούς, σὲ ἀψόγους καὶ χομψοὺς στίχους. Κάθε ψυχικὴ του κατάσταση τὴν ἐξωτερικεύει εἰλικρινά, τέλεια καὶ σὲ μορφὴ καὶ σὲ ἔκφραση καὶ ὡς ἰδέα.

Ὁ Μιχ. Πετρίδης ἔχει μιὰ δική του νότα στὴν ποίηση μὲ τὸ ξεχωριστό, τὸ ἐερμό της χρῶμα, ποὺ ἀναδίδει τὸ ἄρωμα τῆς ζωῆς σ' ὅλη της τὴν ἔκταση ἔτσι ποὺ δείχνει τὸ πλουσύτερο νόημα καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴ του ἀντίληψη στὴ ζωή. Τὸ λυρικὸ στοιχεῖο κυριαρχεῖ σ' ὅλα του τὰ ἔργα, σ' ἕνα ἀληθινὸ εἰδυλλιακὸ τονο. Ἐπάνω στὸ ἴδιο ἑλληνόπρεπο μοτίβο ἐκφράζει καὶ τὴ γαρὰ καὶ τὴ μελαγχολία του, μὲ τὴν ἴδια πάντα εὐθυμη διάθεση κι' ἔχει κάτι ποὺ προδίδει τὰ χαρούμενα νερὰ καὶ τὴ γελαστὴ φύση τῆς πατρίδας του.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ.... ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ

Ἡ φυσιολατρεία του τὸν ἔκαμε νὰ νοικιάσει ἕνα σπιτάκι ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ὅπου δέχεται τοὺς ἐκλεκτοὺς φίλους του, τὶς λίγες φιλολογικὲς παρέες ποὺ ἔργονται ἀπὸ τὰς Ἀθήνας νὰ περάσουν λίγες ὧρες κοντὰ στὸν ἀγαπημένο φίλο τους ποιητὴ καὶ νὰ ἀναπνεύσουν μαζί μὲ τὸν φρέσκο καὶ χαθαρὸ ἀέρα τῆς ἐξοχῆς καὶ τὴν ἔξοχη συντροφιά του, νὰ ἀκούσουν τὴν εὐχάριστη κουβένα του μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ τῆς ἀπλότητα διανθισμένη συχνὰ μὲ ἕνα σωρὸ νόστιμα καὶ ἀνεξάντλητα ἀνέκδοτα σὰν τὴ ζωή του.

Καὶ τότε βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ τοὺς καλοδεχτεῖ καὶ νὰ παίξει σὰν ἀθῶο παιδὶ μὲ τὶς γλυκὲς ἀναμνήσεις ποὺ τοῦ ἔχει χαρίσει ἡ ζωὴ στὸ διάβα της, νὰ γελάσει μὲ τὸ καλόκαρδο γέλοιο του, νὰ πεῖ κάνα σπαρταριστὸ καὶ ,ὁλμπρὸ ἀστεῖο γιὰ νὰ διασκεδάσει τοὺς ἄλλους καὶ τὴν λύπη του.

Ἐκεῖ στὸ ἐξοχικὸ σπιτάκι, μὲ τὸν καλὸ καὶ πιστὸ σύντροφο τῆς ζωῆς του, τὴ γυναῖκα του, ποὺ συμμερίστηκε ἀπὸ κοινοῦ ὅλες τὶς γαρὲς καὶ τὶς πίκρες του μαζί μὲ τὸ μονάκριβο παιδί τους, τὸ Γιώργο, ἕνα παιδὶ τῶν γεμάτο ἔμπνευση καὶ λογοτεχνικὴ διάθεση ζηλευτὴ γιὰ τὴν ἡλικία του, τὸν βρίσκει κανεὶς παραδομένο στοὺς ποιητικοὺς στοχασμοὺς του μέσα στὸν ἐφοσιωμένο οἰκογενειακό του περιβάλλον.

Ο ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΙΩΤΗΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Στὸ γραφικὸ καὶ δροσερὸ λόφο τῆς Δεξαμενῆς τοῦ Κορωπιοῦ σ' ἕνα μεταδειλιό μας περίπατο συζητοῦμε, ὅπως συνήθως, γιὰ τὴ σφυρηλατημένη πνευματικὴ κίνηση. Ἡ γοητευτικὴ φύση γύρω μᾶς βοηθεῖ στὴ συζήτησή μας. "Ὅλες τὶς Ἀττικὲς οἱ πολύγραμμες δίπλες ἀνοίγονται σπάτταλα μπροστά μας.Στὸν μακρυὸ δοίζοντα μόλις φαίνονται τὰ βουνὰ τῆς Εὐβοίας, σὰ γκρίζα σύννεφα καὶ συμπληρώνουν **τὸ φυσικὸ ταιμπλῶν.**

Μέσα στὸ περιβάλλον αὐτὸ ποὺ τὸ πλαισιώνει ἁρμονικὰ ἡ θελκτικὴ γραμμὴ τοῦ λουλουδένιου Ὑμηττοῦ, μὲ τὶς πολύπτυχες κορυφὲς τῆς ξακουοστῆς Πεντέλης καὶ ξεδιπλώνεται πέρα σὲ ἀπέραντο κεντημένο χαλί, ὁ γελαστὸς καὶ κατάφυτος κάμπος τῶν Μεσογείων, ποὺ μᾶς μεταρσιώνει γιὰ μιὰ στιγμὴ, βρίσκω τὴν εὐκαιρία νὰ τοῦ ὑποβαλω τὰ γνω-

στά ἐρωτήματα τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων»:

— Πότε γεννηθήκατε καὶ ποῦ σπουδάσατε;

— Γεννήθηκα στὸ πιὸ ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα, στὸ Καστελλόριζο (στὴν ἀρχαία Μεγίστην) στὰ 1886. Τὰ πρῶτα γράμματα τάμαθα ἐκεῖ. Τὸ γυμνάσιο τσβγαλα στὴ Σμύρη, στὴν περίφημη Ἑυαγγελικὴ σχολή. Μὲ τὸ ἀπολυτήριό της γιὰ προσὸν ἔκανα τὸ δάσκαλο λίγα χρόνια στὴ γενέτειρά μου κι' ἔπειτα σπούδασα φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιό μας. Σὰν ἠπρα τὸ πτυχίο μου ὑπηρέτησα ὡς καθηγητὴς στὸ νησί μου, στὰ Μέγαρα, στὸν Πειραιὰ καὶ στὴν Ἀθήνα καὶ ὡς γυμνασιάρχης στὴ Λαμία καὶ τώρα στὸ Κορωπί.

Μιλῶντας γιὰ τὴ Σμύρη δακρύζει μὲ πόνο... Σπαράζει ἡ καρδιά μου, λέει, σὰν τὴ θυμᾶμαι. Δὲν πιστεύω ἄλλος κανεὶς νὰ λυπήθηκε τόσο τὸν ἀπίστευτο γαμό της σὰν ἐμένα. Συγνὰ μιὰ νοσταλγία τὸν τραβᾶ ὡς ἐκεῖ στὴν περασμένη ζωή του, ἐκεῖ ποὺ πρωτογνωρίστηκε μὲ τὴν ζωὴ καὶ ἐμπνεύσθηκε ἀπ' αὐτήν. Ἐκεῖ γνώρισε γιὰ πρώτη φορὰ, παιδὶ ἀκόμα, τὰ πρῶτα

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΓΑΠΙΟΣ Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ

Σὰ χτύπησεν ἡ καμπανα τοῦ ἑσπερινοῦ, ὁ Λουκᾶς Λύγουστῆς εἶχε τελειώσει τρία σκίτσα. Τὸ πρῶτο, μιὰ γενικὴ ἄποψη τοῦ μοναστηριοῦ μὲ τὰ σχετικὰ κυπαρίσσια· τὸ δεύτερο ἡ αὐλόπορτα κ' ἕνας καλόγερος νὰ μιοκοιμᾶται σὲ μιὰ γωνιὰ· τὸ τρίτο, πάλι ἕνας καλόγερος, μὰ μονάχα τὸ κεφάλι. Εἶχε βρεῖ κάτι τὸ πολὺ ἐνδιαφέρο σ' αὐτὸ τὸ κεφάλι ὁ Λουκᾶς Λύγουστῆς.

Τώρα ξεπροβέλναν οἱ μοναχοὶ ἀπ' ὅλες τὶς γωνιὲς γιὰ τὸν ἑσπερινό. Ἡ παρέα σκέφτηκε πὼς ἔπρεπε κι' αὐτὴ ν' ἀκολουθήσει. Εἶταν κι' αὐτὸ μέρος τοῦ προγράμματος. Κάτι τὸ τόσο ἀλλιώτικο, μὲ τόσο κουλὲρ λοκάλ. Ὁ Λουκᾶς Λύγουστῆς ὅμως ἔμενε ἀσυγκίνητος. Αὐτὸς εἶχε χυρίσει πολὺ τὴν Ἑλλάδα, σὰ ζωγράφος ποῦτανε, καὶ δὲν ἔβλεπε τίποτα ἄλλο ἀπὸ θέματα. "Ἐμενε ἔξω ἀπ' τὰ ἐπιφανήματα καὶ τὶς ἀπορίες τῶν ἄλλων. Εἶχε πάρει τὸ ὅρος ποὺ παίρνουν οἱ πεπειραμένοι κοντὰ στοὺς ἀπειρους κ' οἱ σπουδαγμένοι κοντὰ στοὺς ἀγράμματους. Αὐτὰ ποὺ βλέπανε κειπέρα δὲν εἶταν τίποτα μπροστά σὲ κεῖνα ποὖχε δεῖ αὐτὸς ἄλλοῦ. Ποῦ νάχαν δεῖ στ' Ἀγιονόρος... στὰ Μετέωρα...

«Mon dieu, τί θαῦμα!» φώναξε ἡ Λόλα.

Εἶχε πάρει στὰ χέρια της τὸ τρίτο ἀπ' τὰ σκίτσα τοῦ Λύγουστῆ, κι' εἶχεν ἀνοίξει ἐκστατικὰ τὰ μεγάλα της τὰ μάτια. Τί θαῦμα!...

Ὁ Λουκᾶς Λύγουστῆς περήφανεύτηκε. Ναί, τὄχε πετύχει ἀρκετὰ καλά, εἶχε ἀποδώσει τὴν Ἔκφραση... Μὰ κατὰ τὴ δικιά του γνώμη ἡ αὐλόπορτα εἶταν τελειότερη. Αὐτὸ τὸ κιαροσκοῦρο... ἔ, δὲ συμφωνοῦσε ἡ Λόλα ;

Μὰ ἡ Λόλα δὲν εἶχε ξεκολλήσει τὰ μάτια ἀπ' τὸ τρίτο σκίτσο. Οἱ αὐλόπορτες καὶ τὰ κιαροσκοῦρα δὲν τὴν ἐνδιαφέρανε. Μήτε κ' ἡ τέχνη τοῦ Λύγουστῆ.

«Εἶναι θαῦμα! Εἶναι ἔκτακτος!», ξακολουθοῦσε νὰ λέει. Καὶ στὸ τέλος δήλωσε κατηγορηματικὰ, πὼς ἔπρεπε νὰ τὸν γνωρίσει τὸν καλόγερο στὸν ὁποῖο ἀνῆκε τὸ κεφάλι αὐτό.

Κ' ἐπειδὴ ἡ παρέα βιαζόταν νὰ πάει στὸν ἑσπερινό, ἡ Λόλα εἶπε πὼς προτιμᾶει νὰ μείνει στὸν κοθαρὸ ἀέρα. Παρακάλεσε τὸν Λύγουστῆ νὰ τῆς ἀφήσει τὰ σκίτσα του. Δὲν τἄχε κυττάξει, λέει, ἀρκετὰ καλά.

. . . . . .

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ ἐπιθυμιὰ τῆς Λόλας εἶχεν ἐκπληρωθεῖ. Καθότανε κάτω ἀπ' τὴν πέργολα τῆς αὐλῆς, φάτσα μὲ φάτσα μὲ τὸν καλόγερο τοῦ τρίτου σκίτσου. Καὶ τώρα ποῦβλεπε τὸν ἴδιο στὴν πραγματικότητα, τὸ σκίτσο δὲν τῆς ἔλεγε τίποτα. Μιὰ ἀποτυχημένη μουντζούρα.

Τὸν εἶχε ἀπαντήσει μόλις κατέβηκε τὸ πρωΐ ἀπ' τὸ κελλί της, (τὸ κελλὶ ποὺ μοιραζόταν μὲ τὰ τρία ἄλλα θηλυκὰ μέλη τῆς παρέας). Ὁ καλόγερος τάΐζε τὶς κότες καὶ δὲν τὴν πρόσεξε. Ἐκεῖνη ἔνοιωσε μιὰ μεγάλη συγκίνηση. «Καλημέρα σας» εἶπε. Γύρισε ἀτάραχος καὶ τὴ χαιρέτησε χαμογελώντας, ὅστερα ξακολούθησε νὰ ρίχνει τὸ κεχρί. Πῶς νὰ τοῦ πιάσει κουβέντα; Τί νὰ τὸν ἐνδιαφέρε ἄραγε; «Ὡραία μέρα σήμερα», βρῆκε νὰ πεῖ. Καὶ νοιώθοντας τὸ μέγεθος τῆς βλακείας κείνου ποῦπε: «Πάντα θἄναι ὡραῖα ἐδῶ στὸ μοναστήρι σας», πρόστεσε. Ἕνα λαφρὸ χαμόγελο τοῦ καλόγερου. Τίποτα ἄλλο. Μόνο κὸ, κὸ, κὸ, οἱ κότες, τσιμπώντας τὸ κεχρί. «Οἱ κότες τὸν ἐνδιαφέρουν», σκέφτηκεν ἡ Λόλα. «Τί ὡραῖες κότες», εἶπε μὲ κουτὸ θαυμασμό. «Κάνουν αὐγά;». Ὁ καλόγερος σταμάτησε ἀπότομα τὴ δουλειά του καὶ τὴν κότταξε κατάμα. Τὸ βλέμμα του ἔδειχνε ἀπορία, ποὺ δὲν εἶταν ἴσως μακρυὰ ἀπ' τὴν εἰρωνεία. Μὰ ἡ Λόλα δὲν τὸ πρόσεξε.

Μὰ φαίνεται πὼς ἐκεῖνος ἦεν τὸ σκεφτότανο αὐτό. «Ἠσυχία καὶ κάνουν αὐγά», εἶπε. «Θέλετε κανένα;». Εἶταν ἡ σανίδα τῆς σωτηρίας.

«Πολύ», βιάστηκε ν' ἀπαντήσει. Κι' ἀμέσως ἔξεκόλλησε τὰ μάτια της ἀπ' τὰ δικά του.

Κοτέτοι, βράσιμο αὐγῶν, στροφοκυτάγματα καλόγερων τὴν ἄφησαν ἀδιάφορη. Εἶταν κοντά του. Μπροῦσε νὰ τὸν βλέπει. Πολὺ θἄθελε νὰ τὴν ἔβλεπαν οἱ ἄλλοι τῆς παρέας μαζί του, μὰ ἤξερε πὼς εἶχαν πάει νὰ τοὺς δεῖξει ὁ ἡγούμενος τὸ χέρι καποιανοῦ ἁγιου, ποὺ φυλαγόταν σ' ἕνα χρυσὸ κουτί. Καὶ τώρα καθόταν κάτω ἀπ' τὴν πέργολα μόνη της. Ἀπέναντι στὸν καλόγερο τοῦ τρίτου σκίτσου, ποὺ δὲ φαινότανε νὰ στενοχωριέται πολὺ μὲ τὴ συντροφιά της.

Λεγόταν Ἀγάπιος. Τ' ἀληθινό του ὄνομα, Διαμαντῆς Πολυμερόνοπουλος, τόχεν ἀφίσει σὰν ἔβαλε τὸ ράσο. Τὸ γιατὶ ἔβαλε τὸ ράσο; Τὸν εἶχε ὁποσχεθεῖ ἡ μάνα του στὸ Χριστό, ἂν θὰ γυρνοῦσε σῶος ὁ πατέρας ἀπ' τὸ μέτωπο. Ὁ πατέρας δὲ γύρισε καθόλου ἀπ' τὸ μέτωπο, μὰ ἡ μάνα σκέφτηκε πὼς ἔπρεπε πάντως νὰ τὸ κολογερίψει τὸ παιδί, ἔτσι γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσει τὸν Κύριο. Κι' ὁ Διαμαντῆς γιὰ κάμποσα χρόνια τώρα λεγόταν Ἀγάπιος.

"Ε, τὴν εἶχε συνηθίσει πιὰ αὐτὴ τὴ ζωή. "Ἐπειτα δὲ θὰ μποροῦσε νὰ σκεφτεῖ τί θἄκανε ἂν δὲν εἶταν μοναχός. Πάντως κάτι ποὺ νὰ διαβάζει, Τοῦ ἄρεζε τόσο νὰ διαβάζει.

"Ω! καὶ κείνης τῆς ἄρεζε νὰ διαβάζει. Νὰ ποῦ συμφωνοῦσαν τὰ γοῦστα τους. Τὰ γαλλικὰ ρομάντσα ἰδίως τῆς ἄρεσαν. "Ἔχουν τόσο καλὴ ψυχολογία.

Τὸν Ρομαὶν Ρολλάν; "Οχι, δὲν τὸν εἶχε διαβάσει. Οὔτε κ' ἤξερε ἄλλωστε ποιός εἶτανε. Δὲν εἶχε μάθει ποτὲ του γαλλικά. Ἑλληνικὰ ὅμως, ὦ ἑλληνικὰ εἶχε διαβάσει πολύ. Ἐκκλησιαστικὰ πράματα, βέβαια, τὰ εὐαγγέλια, τοὺς ψαλμοὺς, τὸ γτωῆχι. "Ἤξερε πολλὰ ἀπόξω. Ἡ ἀδυναμία του ὅμως εἶταν ἡ Ἀποκάλυψη. Τὸ πιὸ μεγάλο πρᾶμα ποὺ γράφτηκε ποτές. "Α! δὲν τὄχε διαβάσει ἐκείνη... "Ε, θὰ τῆς τὸ διάβαζε αὔριο καὶ θὰ τῆς τὸ ἐξηγοῦσε κιόλας, γιατὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει ἔτσι ὁ κεφάλι-νας, μὲ τὴν πρώτη φορά.

Τὸν ἀρώτησε ἀν εἶχε διαβάσει τὸ Σέργιο τοῦ Τολστόη. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ τὸν εἶχε δεῖ, τῆς ἔφερε στὸ νοῦ τὸ Σέργιο τοῦ Τολστόη. Μὰ κεῖνος δὲν τὸν εἶχε διαβάσει. Καλήτερα, σκέφτηκεν ἡ Λόλα.

Στὸ σούρουπο ἡ παρέα βρῆκε τὴ Λόλα νὰ κάθεται ἀκόμα μὲ τὸν Ἀγάπιο. Κι' ὅταν ἐκεῖνος ἔφυγε :

«Στοιχηματίζω πὼς εἶναι ἐρωτεμένη μὲ τὸν καλόγερο!» εἶπεν ἡ Μάγδα, ξαδέρφη τῆς Λόλας.

«Θέλει νὰ κάνει genre!» εἶπε ξερὰ ὁ Φαῖδων Πετρίδης, νέος βοηθὸς νειροῦργος τοῦ "Ερυθροῦ Σταυροῦ, ποὺ δὲν εἶχε πάρει νὰ κάνει προτάσεις γάμου στὴ Λόλα ὅλο τὸν περασμένο χειμῶνα.

Ἡ Λόλα τοὺς ἄκουγε χαμογελώντας. «Εἶναι τόσο interessant!» εἶπε μονάχα.

. . . . . .

Γ' ἄλλο τὸ βράδυ, σὰν εἴχανε μαζευτεῖ τὰ τέσσερα κορίτσια στὸ κελί τους, τὴν ὥρα ποὺ ἡ Μάγδα κυνηγοῦσε ἐπίμονα ἕναν κοριό, ποὺ ἡ Ἄλκη ἔγραφε τὰ γεγονότα τῆς μέρας στὸ ἡμερολόγιό της, καὶ ποὺ ἡ Μάρω εἶχε ριχτεῖ στὸν Χάβελο, ἀκουστήκεν ἡ Λόλα νὰ μιλάει γιὰ κάτι ἑφτὰ ἐκκλησιές, γιὰ κάποιο θεριό, γιὰ κάποιο ἀρνί, γιὰ κάτι πόρινες ρομφαῖες...

Μὰ τὸ πασουμάκι τῆς Μάρως ἔκανε ἕνα ἐνάεριο ταξίδι ὡς τὸ κρεββάτι της, καὶ τῆς ἔδωκε νὰ καταλάβει πὼς ἐνοχλοῦσε τὸ Χάβελό.

. . . . . .

Οἱ μέρες τῆς διαμονῆς πέρασαν ἐξαιρετικὰ γοήγορα. Τῆς φαινότανε τῆς Λόλας πὼς δὲν εἶταν παρὰ χτὲς ποὺ πρωτομίλησε μὲ τὸν Ἀγάπιο. Κι' ὅμως εἶταν μιὰ βδομάδες, κ' ἔπρεπε τώρα ν' ἀποχωριστοῦν. Τὸ πρόγραμμα δὲν ἐπίτρεπε παρατάσεις κι' ἀναβολές. Εἶταν κι' ἄλλα μέρη ποὺ τοὺς περιμέναν. "Αλλωστε ὁ Λουκᾶς Λύγουστῆς εἶχεν ἀπουλήσει τὸ κάθε θέμα ποὺ μποροῦσε νἄβρει στὸ μοναστήρι. Ἀκόμα καὶ τὸ χέρι τοῦ ἄγιου εἶχε ζωγραφίσει, ποὺ φυλαγόταν σ' ἕνα κουτί.

"Ἕνα «ἀντίο, Ἀγάπιε», ἕνα «εὐχαριστῶ γιὰ τὴν περιποίηση», ἕνα «τοῦ χρόνου δίχως ἄλλο» εἶταν τὰ τελευταῖα λόγια τῆς Λόλας.

"Ἕνα «ὁ Θεὸς μαζί σου», ἕνα «τόσο εὐχάριστη ἡ συντροφιά σου», ἕνα «θὰ χαρῶ νὰ σὲ ξαναδῶ τοῦ χρόνου» εἶταν τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἀγάπιου.

Καὶ τὰ μουλάρια, ἕνα πίσ' ἀπ' τ' ἄλλο, κατέβαιναν τὸ δρόμο, ἐνῶ οἱ καλόγεροι, ἕνας πίσ' ἀπ' τὸν ἄλλον, μπαιναν στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ Λόλα γύρισε ἀρκετὲς φορὲς καὶ κοίταζε πίσω της, κι' ὁ Ἀγάπιος μιά, δυὸ φορές, ἔρριξε τὴ ματιὰ του στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς. Μολονότι κ' οἱ δυὸ ξέραν πὼς δὲ θὰ δοῦνε τίποτα.

. . . . . .

Εἶταν ἀναμφισβήτητο πὼς ἡ Λόλα

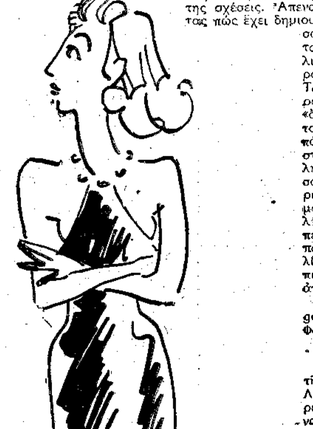

γουστῆ. "Οταν ρωτοῦσαν τὴ Λόλα ποιὸν παράσταινε τὸ πορτραῖτο, ἀποφευγε ν' ἀπαντήσει. Μὰ ἐπειδὴ κεῖνοι ποὺ ρωτοῦσαν ἤξεραν καλὰ ποιὸν παράσταινε, τὸ νὰ μὴν ἀπαντᾶει ἡ Λόλα ἔδινε μεγαλήτερη σταθερότητα καὶ μεγαλήτερο γόητρο σ' ὅσα λέγονταν. Εἶχε γίνει πιὰ πρόσωπο ἐπίκαιρο. Στὸ δρόμο σταματάγαν καὶ ψιθυρίζαν σὰν περνοῦσε, καὶ κεῖνοι ποὺ τὴ ἤξεραν τὴν ἔδειχναν σὲ κεῖνους ποὺ δὲν τὴν ἤξεραν.

«Τὴ βλέπεις αὐτή;... Εἶναι ἡ Λόλα Φιλίππου. Ξέρεις, ἡ ἱστορία μὲ τὸν καλόγερο... Τί ὡραία πολὺ εἶναι! Σουξὲ ποὺ ἔχει στοὺς ἀντρες, κ' οὔτε γυρίζει νὰ τοὺς κυττάξει. Μονάχα ὁ καλόγερος ὑπάρχει γι' αὐτήν. Θἄναι κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸς ὁ καλόγερος».

Ἡ Μονταὶν εἶχε βρεῖ πλούσιο ὑλικὸ στὴ Λόλα. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ νομίσει κανένας πὼς ἡ Λόλα γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα διάκοψε τὶς κοσμικές της σχέσεις. Ἀπεναντίας. Νοιώθοντας πὼς ἔχει δημιουργήσει μιὰ προσωπικότητα, κύτταγε νὰ τὴν καλλιεργήσει ὅσο μποροῦσε καλήτερα. Τὸ «ὀπτασία ὡραιότητος» καὶ «ἔνειρο κομψότητος» πλαισίωναν πάντα τ' ὄνομά της στὴν κοσμικὴ στήλη κ' ἀκολουθοῦσαν διεξοδικὲς περιγραφὲς γιὰ τὶς μοῦρες της τουαλέτες. Γιατὶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ, πὼς ἡ Λόλα Φιλίππου δὲν ἔβαζε πιὰ ἄλλο χρῶμα ἀπ' τὸ μαῦρο.

«Τὸ κάνει γιὰ genre!» ἔλεγε ὁ Φαῖδων Πετρίδης.

. . . . . .

Ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς διαμονῆς τῆς Λόλας καὶ τῆς παρέας της στὸ μοναστήρι εἶχε περάσει ἕνας χρόνος. Εἶταν πάλι, δηλαδή, ἀρχὲς καλοκαιριοῦ. Κι' αὐτὸ τὄξερε καλήτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁ ἀξέρφὸς Ἀγάπιος. Ὁ χρόνος ποὖχε περάσει εἶταν γι' αὐτὸν ἀληθινὴ δοκιμασία, μπροστὰ στὴν ὁποία μαρτύρια Ταντάλων καὶ πειρασμοὶ Ἀντωνίου χλωμιάζουν. Ὁ ἀξέρφὸς Ἀγάπιος εἶταν ἐρωτεμένος.

Ναί. Στὴν ἀρχὴ ὄχι μονάχα δὲν τὄχε σκεφτεῖ, μὰ καὶ νὰ τὸ σκεφτῶ κατσουφιασμένος σὲ μιὰ γωνιά, ἄκουγε ἀπ' τὸν κοθηγητὴ Κρονιάδη πὼς ὁ γερμανὸς γιατρὸς Σοῦλτσε εἶχεν ἐφαρμόσει ἕνα νέο σύστημα ραδιοθεραπείας.

Θἄκανε μεγάλο λάθος κεῖνος ἀπ' τοὺς ἀναγνῶστες ποὺ θὰ νόμιζε πὼς ἡ περιπέτεια τῆς Λόλας εἶχε μὲ τὸν καιρὸ ξεχα

Λ. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Ο ΣΟΜΑΛΗΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 6)

μιά στιγμή στ' ανειρό του, κατόπι τάχει και σμίγει με τὴν ἀνοιξη, μὲ τὶς πασκαλιές, μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ γιός του τὸ δεν εἶχε γυρίσει ἀκόμα γιὰ τὸ δεῖπνο. Εἶταν νωρίς. Ὁ Σομάλης εἶχε πάντα τὴ μανία νὰ διάβεση. Τὸ σπίτι του δὲν τοῦ θύμιζε ἐκεῖνη τὴ βραδυὰ θλιβερό, δὲν κοντοστάθηκε στὶς ἔρημες κάμαρες. Ἔβαλε τὸ κλειδὶ τῆς πασκαλιάς σ' ἕνα βάζο, ἀφοῦ πέταξε τὰ ξερὰ λουλούδια ποὺ εἶχανε χρονίσει ἐκεῖ μέσα, καὶ στόλισε τὸ τραπέζι του. Ἄνοιξε τὸ παράθυρο στὸν χλιαρὸν ἀέρα τῆς βραδυᾶς κι' ἀπάνωσε μ' εὐχαρίστηση τὴ χλωρὴ μυρωδιὰ τοῦ πλάτανου, ποὺ ἁπλωνε τὰ κλαδιά του ὡς τὰ τζάμια του καὶ τὰ χτυποῦσε διακριτικὰ πότε-πότε τὶς νύχτες, ὅταν φυσοῦσε, σὰ φίλος ποὺ εἶχε κάτι κρυφὸ νὰ σοῦ πεῖ. Τραγοῦδια παλιὰ τῆς νιότης του τοῦ ἀνέβηκαν ἀκάλεστα στὰ χείλη καὶ τὰ μουρμούριζε, ἐνῶ ἔβαζε σὲ τάξη τὰ χαρτιά του, σκοπὸ λαϊκοὶ ποὺ κοίμισε ἢ θειὰ τοῦ μιὰ φορὰ καρδὴ θηβαΐσσα, ὅταν πρωτοῆρθε στὴν Ἑλλάδα νὰ σπουδάσει, δεῖλὸς Τουρκομερίτης. Στὴν ψυχή του ἐπῆλωνε μιὰ τρισευτυχισμένη γαλήνη. Ὀνειρεύονταν τὰ ψησιάτικα λιμάνια τοῦ Αἰγαίου, τὴν ἑλληνικὴ θάλασσα, τὰ ἑλληνικὰ βουνά.

Κάθησε μπροστὰ στὸ τραπέζι του, ἄνοιξε τὸ Σολωμό, ἔφναψε μὲ τὴν ὑποβολὴ τῶν στίχων τὸ αἰθάλμια ποὺ τὸν πλημμυροῦσε, τὴν ἀγάπη τοῦ τόπου του, ποὺ πρώτη φορὰ τὴ στοχάζουνταν τόσο παθητικὰ καὶ θαυμαζε πῶς μέσα στὴν ἀπελπισιὰ του δὲν εἶχε συλλογιστεῖ ὡς τώρα τὸ μεγάλο τοῦτο ἀντιστάλι τῆς καρδιᾶς, τὴ δύναμη ποὺ βγαίνει ἀπ' τὸν ὁρίζοντα ὅπου ἀνοιχτήθηκε ὁ ἄνθρωπος. Ὅλες, σκέφτηκε, οἱ καταστάσεις περιοῦσες συντυχίες μονάχα, δίχως ν' ἀφήσουνε μάρτυρες ὁλόλους, παρὰ τὰ τριγύρινά πράματα ποὺ ἀνακατάθηκαν μιὰ στιγμὴ στὸ ξετύλιγά τους καὶ ποὺ κι' αὐτὰ θ' ἀλλάξουνε ἢ θὰ χαθοῦνε μιὰ μέρα, ἀφοῦ παρασταθοῦνε ἀράδα, σ' ἄλλες καὶ σ' ἄλλες ἀράδα καταστάσεις, ποὺ δὲν ἔχουνε σχέση καμμιὰ ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Μὰ ὁ οὐρανός, τῆς πατρίδας, τὸ σχῆμα τῆς γῆς, ὁ ἀέρας της, αὐτὰ μονάχα δὲν ἀλλάζουν κ' εἶνε τ' ἀγαπημένα ποὺ δὲ μᾶς παρατοῦνε, ποὺ τὰ ἐρρουμε τὰ ἴδια κι' ἀπαράλλαχτα σὲ μιὰν ἄκρη τῆς γῆς, ὅσο κι' ἂν εἴμαστε μακρυά. Καὶ λέμε: αὐτὴ τὴν ὁλόθυμα γιὰ πάντα τὸν ἔρωτα.., τὸ μονοειδὸν ἔρωτα....

Στὶς δανειστικὲς βιβλιοθῆκες παρατηρήθηκε ζήτησε ἀγγλικῶν βιβλίων τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς. Ὁ Χίτσενς, ἰδίως, ἔγινε ἀνάρπαστος. Κ' ἡ Λόλα, ἄρχισε σιγὰ σιγά, νὰ τιλίγεται μὲ μιὰν ἀγίλη. Πρῶτα πρῶτα γιὰ τὸ μυθιστορηματικὸ της ἐπεισόδιο, κατόπι γιὰ τὴν ἐραγική της μοῖρα καὶ μάλιστα γιὰ τὸ ὅτι εἶχε τὴ δύναμη νὰ μὴ λυγίσει, μὰ νὰ κρύψει μέσα της τὸν πόνο καὶ νὰ φορέσει τὴ μάσκα τῆς ἀγνοιασιᾶς. Γιατί ἀπὸ ὅλο της τὸ θρᾶμα, ἡ Λόλα εἶχε φανερώσει σὲ κανένα τίποτα. Ἔκανε τὴν κοσμικὴ της ζωὴ μὲ πιὸ κέφι παρὰ ποτές, τὴν βλέπανε πολὺ συχνὰ στὰ κοσμικὰ ζαχαροπλαστεῖα, στὸ τένις, στὸ γιώτιχ-κλάμπ, στὰ θέατρα, στοὺς κινηματογράφους, καὶ τὸ καλοκαίρι τῆχε περάσει ἀνάμεσα στὴν Ἐκάλη καὶ στὴ Γλυφάδα, θαυμάστανε γιὰ μὴ σκέφτεται ἄλλο ἀπ' τὴ διασκέδαση. Κι' ὅμως μόνον ἡ ἴδια θάξερε μὲ πόσα δάκρυα ἔβρεχε τὸ μαξιλάρι της τὴ νύχτα, πῶς πήγαινε νὰ σπάσει ἡ καρδιὰ της ἀπ' τὸν πόνο.

Αὐτὴ εἶταν ἡ θεωρία τοῦ κόσμου. Ὅσο γιὰ τὴ θεωρία τῆς Λόλας, εἶταν ἀπλούστερη. Παραδεχόταν πῶς τὸν εἶχε ἐρωτευτεῖ τὸν Ἀγάπιο καὶ πῶς ἀκόμα καὶ τώρα πιθανὸ νόταν ἐρωτευμένη μαζί του. Μὰ ἀανακάνει, τὸ ταξίδι ὡς τὸ μονοστήρι ἐπ' ὀδεύει λόγῳ. Ἀρκετὰ εἶχε ἀοεχασοεῖ τὴν περασμένη φορά. "Ἔπειτα τὸ νὰ κρατᾶ στὴ θύμησή της τὴν εἰκόνα τοῦ τῆς εἶταν ἀρκετό. Δὲ γύρευε τίποτ' ἄλλο. Δὲ μποροῦσε ἄλλωστε νὰ κερδίσει τίποτ' ἄλλο, ἀκόμα καὶ νὰ πήγαινε στὸ μοναστήρι. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἀπολάβαινε μὲ μεγάλη ἡδονὴ τὸ γόητρο ποῦχεν ἀποχτήσει, κι' εἶταν ἀρκετὰ ἔξυπνη ὥστε νὰ τὸ διατηρεῖ ἀειθαλές. Σ' αὐτὸ συντελοῦσε καὶ τὸ μαῦρο χρῶμα ποῦ φοροῦσε. Κι' ἐνῶ στὴν ἀρχὴ τῆχε κάνει ἀρα ὁ τζιτζικας λέει τὸν σπεριόφ χῶμα του. Τὴ ράτσα ὁ τέπος τὴ δουλεῦει καὶ τὴ μεστώνει. Χωρὶς αὐτόν, κι' ἂν ὑπάρχει, δὲν εἶναι τίποτα. Κι' ὅταν ἀποσπορίσει, ὅπως κι' ἡ ἀπο-καιμωμένη γῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴ φύλλα τοῦ χαρτιοῦ ἀπάνω στὸ τραπέζι, ἔφερνε μακρυνὲς μυρωδιὲς ποὺ δὲν ἔχουν ὄνομα καὶ ποὺ τὶς γνωρίζουνε καὶ τὶς ἀρπάζουν κάποιες μυστικές μας ἀντένες, καὶ προκαλοῦνε τότες ἀτέλειωτους κυματισμοὺς, ἀπρόσμενες μεταβολὲς στὸ ταχτικὸ κύλισμα τῆς διάθεσης, ὅμοιες μὲ τὶς ἀνάγκες νὰ τὴ φύλλα τοῦ χαρτιοῦ ἀπάνω στὸ τραπέζι.

Ὁ Πέτρος ξαφνίστηκε τὴ βραδυὰ ἐκεῖνη, βλέποντας τὸν γιὸ πατέρα του τόσο διαφορετικό. Μὲ ἀαρὰ ἀστραφτε στὰ μάτια του, καὶ στὸ περπάτημά του ἄνοιμα ἀπὸ ἀναγυρνόσανε ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο, ἔβρισκε μιὰ στερεότητα περηφάνειας, ποὺ δὲν τὴν εἶχε τὸ συνηθισμένο του βαρὺ καὶ συρτὸ βῆμα. Καθήσανε στὴν κάμαρά του, μπροστὰ σ' ἀνοιχτὸ παράθυρο. Ἡ ζωστη ἦταν καλόδεχτη, εὐῶδιαζε ὁ κόσμος πασκαλιὰ καὶ τριαντάφυλλα. Στὴν ἡσυχία ἀκούσοναν ἢ ἀνασσμιὰ τοῦ πλατάνου. Ὁ Πέτρος ἀνείδε μιὰν ἐσπερινὴ ἐφημερίδα. Ὁ Σομάλης ταξίδευε στοὺς περασμένους καιροὺς. Θυμότανε τὸν ἀγῶνα τοῦ πατέρα σὲ τέτοιες βραδυές, Τὸν ἔβλεπε ξαπλωμένο στὸ σοφὰ τοῦ ὕστερ' ἀπ' τὸ δεῖπνο νὰ συλλογίεται μὲ μάτια μισοσφαλιχτά. Στὸ πρόσωπό του λουλούδιζε ἕνας γλυκασμός. Σὲ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια πεῖζανε κι' ὁ γέρος ἄρχιζε νὰ τραγουδεῖ σιγὰ-σιγὰ κανένα τραγοῦδι τοῦ καιροῦ του. Ὁ Σομάλης πολὺ νέος ἀκόμα ἄκουε μὲ ἀελάβεια. Σὰν ἕνας ἀέρας παλληκαριᾶς νὰ γέμιζε τὴν κάμαρα, κ' ἐπεταγουδοῦσε τὸ παράσπιο τοῦ ἐενηπεμένου, εἴτε τοὺς καημοὺς τῶν ναυτικῶν, εἴτε τοὺς μαύρους καιροὺς τῆς σκλαβιᾶς καὶ τῶν ἀρματωλῶν, ὁ Σομάλης δὲν ἔχανε μιὰ λέξη, Μέσα του ὡρίμαζε καὶ συμπληρώνουνταν ἡ ἀγάπη τοῦ τόπου του, "Ἀκουε τὴ φωνὴ τῶν γενεῶν ποὺ σβύσανε, ἀνέβαινε σιγὰ σιγὰ σὰ τοὺς μεγάλους χρόνους, ὡς τὴν ἀρχαία ψυχή, τηνὲ μάντευε πίσω ἀπ' τὶς σοφὲς ὑποθέσεις καὶ τὴ σχολαστικὴ μοῦχλα δ- που τὴν τυλίζανε τόσοι καὶ τόσοι αἰῶνες. Τὴν ἔννοιωθε ζωντανή, ὅμοια μὲ τὴ δική του, στὴν ὑπόστασή της, γένημα τῆς ἴδιας γῆς. Τί κι' ἂν εἶχε ἀλλάξει ἡ ὄψη τοῦ κόσμου, κι' ἂν ἤρθαν ἄλλοι στὴ θέση τῶν παλιῶν: Ὁ ἀέρας εἶταν ὁ ἴδιος ἀπὸ τότε, τὸ φῶς τὸ ἴδιο. Τὸ ἴδιο κῦμα μουρμούριζε σὲ ἀθάνατα περιγιάλια ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ "Ὁμηρου ὡς τὸν καιρὸ τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ τόπος κάνει λιπάνσιον, τὰ ξένα φύτρα, τὰ ξένα πέζι, ἔφερνε μακρυνὲς μυρωδιὲς ποὺ δὲν ἔχουν ὄνομα καὶ ποὺ τὶς γνωρίζουνε καὶ τὶς ἀρπάζουν κάποιες μυστικές μας ἀντένες, καὶ προκαλοῦνε τότες ἀτέλειωτους κυματισμοὺς, ἀπρόσμενες μεταβολὲς στὸ ταχτικὸ κύλισμα τῆς διάθεσης, ὅμοιες μὲ τὶς ἀναστάσεις ἀπὸ τὸν σπερνὸ τῆς ἀνοιξιᾶς, ὁ ἥλιος βαυλεῖει πίσω ἀπὸ τὸ τάδε βουνό, τὸ φεγγάρι βουτᾶ τώρα μέσα στὴ θάλασσα.

Ὁ Πέτρος ξαφνίστηκε τὴ βραδυὰ ἐκεῖνη, βλέποντας τὸν πατέρα του τόσο διαφορετικό. Μὲ ἀαρὰ ἀστραφτε στὰ μάτια του, καὶ στὸ περπάτημά του ἄνοιμα ἀπὸ ἀναγυρνόσανε ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο, ἔβρισκε μιὰ στερεότητα περηφάνειας, ποὺ δὲν τὴν εἶχε τὸ συνηθισμένο του βαρὺ καὶ συρτὸ βῆμα. Καθήσανε στὴν κάμαρά του, μπροστὰ σ' ἀνοιχτὸ παράθυρο. Ἡ ζωστη ἦταν καλόδεχτη, εὐῶδιαζε ὁ κόσμος πασκαλιὰ καὶ τριαντάφυλλα. Στὴν ἡσυχία ἀκούσοναν ἢ ἀνασσμιὰ τοῦ πλατάνου. Ὁ Πέτρος ἀνείδε μιὰν ἐσπερινὴ ἐφημερίδα. Ὁ Σομάλης ταξίδευε στοὺς περασμένους καιροὺς. Θυμότανε τὸν δικό του

ΓΡΑΦΕΙΑ
Πατησίων 8
ΤΗΛ. 30-461

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περίοδο
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ
Δριθ. φύλλου

Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ ΣΕ ΣΚΙΤΣΑ

Σκίτσα τῆς Τσεχοσλοβακίας, τοῦ Μπριὰν ντέ Γκρινώ : 1) Χωριὸ τῆς Πολωνικῆς μειονότητας. 2) Τὸ περίφραγμα τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ πάρκου τῆς Τσεχοσλοβακίας σιμὰ στὰ Πολωνικὰ σύνορα. 3) Μιὰ λιτανεία στὴ Μοραβία ποὺ προσεύχεται καταμεσὶς στὸ δρόμο, ἐνῶ μιὰ ἄλλη ζωὴ κυλᾶ δίπλα της. 4) Δυὸ θρησκευτικὰ σύμβολα στὴ βόρειο Σλοβακία. Τὸ ἕνα παγανιστικὸ (1.000 π.Χ.) καὶ τ' ἄλλο χριστιανικὸ (500 μ.Χ.) τὸ ἕνα σιμὰ στὸ ἄλλο. 5) Ἕνα Σλοβακικὸ χωριό. Τὰ σπίτια δὲν ἔχουν σ' αὐτὸ καμινάδες καὶ τὰ βράδυα τὸ χωριὸ φαίνεται σὰ νὰ καίγεται, ὅπως ὁ καπνὸς βγαίνει ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς στέγες. 6) Τὴν Κυριακὴ ὅλοι οἱ χωρικοὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας φοροῦν πολυτελέστατα τοπικὰ ροῦχα καὶ ξεχύνονται στοὺς δρόμους. 7) Ἕνας σταθμὸς στὰ Πολωνο - Τσεχοσλοβακικὰ σύνορα. Ἡ ζωὴ σ' αὐτὸν κυλᾶ εἰρηνικά, ἀντίθετα μὲ τὰ Γερμανοτσεχοσλοβακικὰ σύνορα. (Ἡ ἀρίθμηση εἶναι ἀπὸ τ' ἀριστερὰ καὶ ἀπὸ τ' ἀπάνω πρὸς τὰ κάτω).